

CENEVİZ TİCARET KOLONİSİ SİMİSSO (1280-1420)

Savaş EĞİLMEZ*-Ahmet Safa YILDIRIM-Yunus Emre AYDIN*****

Öz

Antikçağdan itibaren Karadeniz’de yelken açan gemiler için uğrak bir yer olan Amisos/Aminso(s), kuzey rüzgârlarından kısmen korunan limanına rağmen, Anadolu içlerine ulaşan ticaret yolu sayesinde yüzyıllar boyunca önemini korudu. 13’üncü yüzyılın ikinci yarısında Karadeniz’e yelken açan ve kıyılar boyunca birçok koloni kuran Cenevizler, Aminso’nun kıyısında Simisso adında, doğrudan Cenova’dan atanan bir konsolos tarafından idare edilen ticaret kolonisi kurdular. Ekonomik temeller üzerine inşa edilen koloninin nüfusu ve ticaret hacmi gün be gün arttı. 1417-1418’de tarihi ve sebebi kesin olarak bilinmeyen bir yangın Simisso’nun sonu oldu. Yangın haberini duyan Osmanlılar önce Simisso’yu, 1419 yılında da Müslüman Samsun’u ele geçirdiler. 1420’de ise Simisso’nun surlarını temellerine kadar yıktırdılar. Cenevizler 1421-1425 yılları arasında, Simisso Kalesi’nin yeniden inşasına yönelik diplomatik girişimlerde bulunsalar da ne kale ne de koloni yeniden inşa edilemedi. Buna rağmen hem Cenevizlerin hem de diğer Latinlerin Müslüman Samsun’la olan ticari ilişkileri devam etti.

Anahtar kelimeler: *Amisos, Samsun, Simisso, Cenevizler, Ticaret, Ekonomi*

Abstract

Simisso, The Genoese Trade Colony (1280-1420)

Amisos/Aminso(s), which had been a frequent destination for ships sailing in the Black Sea since antiquity, maintained its importance for centuries thanks to the trade route that reached the interior of Anatolia, despite its harbor partially protected from the north winds. The Genoese who sailed to the Black Sea in the second half of the 13th century and established many colonies along the coast, established a trading colony on the coast of Aminso, called Simisso where was administered by a consul who directly appointed from Genoa. The population and trade volume of the colony which was built on economic foundations, increased day by day. In 1417-1418, a fire, the date and cause of which is unknown, was the end of Simisso. Hearing the news of the fire, the Ottomans first

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Erzurum.

E-posta: egilmez@atauni.edu.tr. ORCID: 0000-0001-9414-4838

** Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Erzurum.

E-posta: ahmet.yildirim@atauni.edu.tr. ORCID: 0000-0001-8910-7581

*** Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Erzurum.

E-posta: yunusemre.aydin@atauni.edu.tr. ORCID: 0000-0003-2111-4018

(Makale Gönderim Tarihi: 06.07.2021 - Makale Kabul Tarihi: 08.12.2021)

captured Simisso and in 1419 the Muslim Samsun. In 1420, they had the walls of Simisso destroyed. Although the Genoese made diplomatic attempts to rebuild the Simisso Castle between 1421 and 1425, neither the castle nor the colony could be rebuilt. Despite this, the commercial relations of both Genoese and other Latins with Muslim Samsun continued.

Key Words: *Amisos, Samsun, Simisso, Genoese, Trade, Economy*

Giriş

13'üncü yüzyılın ikinci yarısı, Doğu Akdeniz'de yaşanan olumsuz gelişmelerden dolayı doğu-batı ticaretinde ana güzergâhın, Karadeniz'e kaymasının bir sonucu olarak Karadeniz kıyı kentleri tarihi ve Karadeniz ticareti açısından yeni bir dönemdir¹. Doğu Akdeniz'de en büyük rakipleri olan Venediklilerin gerisinde kalan Cenevizler, 1258'de hem Doğu Akdeniz'deki haclı kentlerinin merkezi hem de önemli bir ticaret limanı olan Akka'dan kovulunca, 1204'te işgale uğramış ve halen haclıların ve ortakları olan Venediklilerin elinde bulunan Konstantinopolis ve kaybedilen diğer toprakları ele geçirecek Doğu Roma İmparatorluğu'nu ihya etmek isteyen Nikea İmparatoru VIII. Mikail'e yanaştılar². Bir gelenek olarak Nikea İmparatorlarının kış aylarını geçirdiği Nymphaion (Kemalpaşa)'da³ 13 Mart 1261'de Ceneviz elçileriyle uzun bir görüşme yapan VIII. Mikail, başta Konstantinopolis olmak üzere, üzerinde hak iddia ettiği ve henüz işgal altındaki toprakların Ceneviz yardımıyla kurtarılmasına yönelik anlaşma imzaladı. Cenevizlere, Konstantinopolis'te ve imparatorluk topraklarında yerleşme ve serbest ticaret imtiyazı vermeyi taahhüt etti. İki tarafın da kârlı olduğu bu anlaşma, yürürlüğe girebilmesi için Cenova podestası ve konseyin onayına sunuldu. 13 Mart anlaşması uzun bir sürüncemenin ardından nihayet 10 Temmuz 1261'de kabul edilerek yürürlüğe girdi⁴. Konstantinopolis'teki işgalin sonlandırılması için hazırlanan 10 kadirğa ve 5 gemilik Ceneviz filosu, Kaptan Marino Boccanegra komutasında yola çıktı.⁵ Nikealı kumandan Aleksios Strategopoulos 15 Temmuz'da Ceneviz yardımı olmaksızın Konstantinopolis'i ele geçirmeyi başardı. Ağustos ayının ortalarına doğru İmparator Mikail, Konstantinopolis'e giriş yaptı. Ayasofya'da düzenlenen taç merasiminden sonra

¹ Bu zamanda doğunun kalbine ulaşan yollar, Konstantinopolis, Saray, Tebriz ve Kahire olmak üzere dört güçlü merkezin kontrolündeydi. Kahire merkezli Memlûk Sultanlığının Latinlere karşı tutumu ve Levant'taki Latin kentlerini birer birer ele geçirmeleri, bunların bir sonucu olarak Memluk Sultanlığına karşı yayımlanan papalık ambargosu, Doğu-Batı ticaretinde eksen kaymasına neden oldu ve doğunun zenginliklerine ulaşma noktasında Doğu Akdeniz'deki Beyrut, Sur, Trablus ve Akka limanları yerine, bu bölgedeki tek Hıristiyan devlet olan Kilikya Ermenilerinin Ayas limanı tercih edildi. Bkz. Ebü'l-Fidâ 2017, s.214; Ayas, İlhanlıların başkenti ve Bağdat'ın işgalinden sonra Ortadoğu'nun en büyük pazarı olma yolunda ilerleyen Tebriz'e ulaşmanın uzun ama sağlam yollarından birinin ucunda bulunuyordu. Türkiye toprakları üzerinden Tebriz'e ulaşan kervan yolunda tüccarların güvenliği ve konaklaması için birçok tedbir alınmıştı. Bkz. Pegolotti 1936, s.389-391; Ayas limanı, Doğu Akdeniz ticaretinde kısa süreli bir rahatlama sağlasa da ticaretin yeni gözdesi Karadeniz limanları oldu. Bkz. Belgrano 1916, s.93.

² Nicol 2000, s.137,140 166,

³ Akropolites 2008, s.74, 164.

⁴ Lib. Iurium 1854, stn.1350-1359.

⁵ Caffaro vd. 1926, s.43; Giustiniani 1854, s.427.

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

Doğu Roma İmparatoru VIII. Mikail Paleologos olarak tahta oturdu⁶. Konstantinopolis, Ceneviz yardımıyla kurtarılsa da İmparator, 13 Mart 1261 anlaşmasının hükümlerine uygun olarak, Venediklilerin mahallesini olduğu gibi Cenevizlere verdi⁷. Cenevizlerin kendiyile aynı inanca sahip Katolik Latin İmparatorluğu ve Venediklilere karşı Ortodoks Rum İmparatoru'yla anlaşarak haçlıların Konstantinopolis'ten kovulmalarına aracılık etmeleri Papa IV. Urban tarafından aforoz edilmelerine⁸ neden olsa da bu girişimleriyle Venediklilerden Akka'nın intikamını almakla kalmadılar, aynı zamanda Konstantinopolis'te yerleşmiş olmanın avantajlarından son derece istifade ederek daha önce adeta Venedik'in tekelinde bulunan Karadeniz'e açıldılar⁹.

En erken 1262 yılından itibaren Karadeniz'e çıkma fırsatını bulan Cenevizler, Karadeniz kıyılarına hükmeden otoritelerle yaptıkları anlaşmalar uyarınca, bu otoritelere belirli oranda ödeyecekleri gümrük ve tartı vergisi mukabilince, kendi dini ve sosyal kanunlarının geçerli olduğu ve serbest ticaret yapabilecekleri koloniler kurmaya başladılar¹⁰. Karadeniz'in batısında özellikle Tuna ağzında Vicina, Licostomo ve Chilia (Kili) ile biraz daha kuzeyde Moncastro (Akkirman), Karadeniz'in kuzeyinde Kırım yarımadasında başta Caffa (Kefe) olmak üzere, Cembalo (Balaklava) ve Soldaia (Sudak), Kerç Boğazı'nda Vosporo (Kerç) ve Matrega, Azak Denizi'nin doğusunda Lo Copa (Kuban), Ten (Don) Nehri ağzında Tana (Azak), Karadeniz'in doğusunda Savastopolis (Sohum) ve Karadeniz'in güneyinde Samastro (Amasra), Sinope (Sinop) ve Trebisonda (Trabzon), Cenevizlerin koloni kurdukları yerlerdi¹¹. Bu kolonilerden biri de tarih boyunca Anadolu topraklarına ulaşım imkânı olan¹², Karadeniz limanlarıyla olan bağlantısı sayesinde stratejik yerde bulunan ve ilk defa M.Ö. 6'ncı yüzyılda Miletoslu kolonistler tarafından kurulan Amisos (Orta Çağ'da Aminso)¹³ sahilindeki Simisso idi¹⁴.

Bu çalışmada, 13'üncü yüzyılın ikinci yarısında Cenevizler tarafından kurulan Simisso kolonisinin kuruluşundan Osmanlı fethine kadar genel durumu ve idari sistemi anlatılmıştır. Simisso'nun kuruluşuyla ilgili temel sorunlara değinilerek, çözümler aranmış ve modern tarihçilerin görüşleriyle tarihi kaynaklardaki bilgiler tartışılarak koloninin lokalizasyonu yapılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte Ceneviz noter belgelerinden elde edilen verilerle, koloninin kamu ve özel yapıları ortaya konulmuş ve

⁶ Akropolites 2008, s.166-172.

⁷ Konstantinopolis'teki Venedik mahallesine yerleşen Cenevizler çalgılar eşliğinde toplanarak daha önceden Venediklilere ait olup mülkiyeti kendilerine devredilen sarayı temellerine kadar yıktılar. Ansaldo Doria, bu mutluluğun anısını yaşatmak için sarayın molozlarından bazılarını Cenova'ya götürdü. Caffaro vd. 1926, s.45; Giustiniani 1854, 428; Mercan 2020, s.401.

⁸ Caffaro vd. 1926, s.44.

⁹ Nicol 2000, s.168-170; King 2015, s.115; Tezcan 2012, s.361.

¹⁰ Gregorae 1830, s.683-685.

¹¹ Sauli 1838, stn.337,366; Desimoni vd. 1901, stn.351-352; Bratianu 1927, s.79, 274; Balard 1973; Balard 1980; Pistarino 1971; s.50-51; Balbi ve Raiteri 1973.

¹² Ramsay 1960, s.290; Quirini-Popławski 2018, 283.

¹³ Strabon 2000, s.26; Emir 2012, s.669.

¹⁴ Sauli 1838, stn.366, Karpov 1990, s.84; King 2015, s.116; Barker 2019, s.157, Balard 2017, s.545-546, 727; Primaudae 1848, s.257-258, Baykara 2013, s.51; Quirini-Popławski 2018, Quirini-Popławski 2019; Mercan 2020, s.405, 407.

kuruluşu daha önce 14'üncü yüzyıl başlarına tarihlendirilen Simisso'nun 1290'ların başlarında kesin olarak var olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında, Simisso'nun 14'üncü yüzyıldaki durumu ele alınarak Simisso'nun sonu olan yangın afeti tartışılmış ve şimdiye kadar yanlış tarihlendirilen afetin en makul tarihlendirilmesi yapılmıştır. Akabinde, Osmanlıların Simisso'yu ele geçirmelerinden ve Simisso Kalesi'ni yıkmalarından sonra Cenevizlerin Simisso'yu yeniden inşa etmek için giriştikleri diplomatik çabalara ve hazırlıklara değinilmiştir.

1. Simisso Kolonisinin Kuruluşu

13'üncü yüzyılın ikinci yarısına ait kaynakların yetersizliği ve dönemin Ceneviz tarihçilerinin¹⁵ Akdeniz'deki gelişmelere daha fazla odaklanmış olmaları, Karadeniz'deki Ceneviz kolonizasyonunun erken döneminin anlaşılması konusunda temel bir sorunu beraberinde getirmektedir. Karadeniz çevresinde hüküm süren otoritelerle ilk temasın ne şekilde gerçekleştirildiği ve kurulan kolonilerin hangi anlaşmalar çerçevesinde inşa edildikleri tam olarak bilinmemektedir. Bu sorun Simisso kolonisi için daha karmaşıktır. Yine de hem Simisso hem de diğer kolonilerin sosyo-ekonomik ve idari durumlarını az da olsa ortaya koyan Ceneviz noterlik belgeleri ile bu dönemde kaleme alınan tarihi metinlerin varlığı, Ceneviz kolonizasyonunu genel bir çerçeveye oturtmak adına son derece işlevseldir. Bu bağlamda, 1280 yılından itibaren Simisso ile ilgili olarak Sivas, Pera, Kefe ve Simisso'da Cenovalı noterler tarafından düzenlenen çeşitli belgeler, 13'üncü yüzyılın son çeyreğinde Cenevizlerin Simisso ile irtibatının arttığını, burada kalıcı ikametler kurduklarını ve Simisso limanı aracılığıyla ticaret yaptıklarını tüm açıklığıyla gözler önüne sermektedir¹⁶.

15 Mayıs 1280 tarihinde Sivas'taki Kemaleddin Kervansarayı'nda düzenlenen bir noter belgesinde, Ceneviz tüccarlara Simisso'da (Xumisso) veya Sinop'ta gemi kiralamaktan bahsedilmektedir¹⁷. Bunu müteakiben 1 Temmuz 1281 tarihinde Pera'da düzenlenen başka bir noter kaydı, Pera ile Simisso (Sumeso) arasındaki ticarî bağı ortaya koymaktadır¹⁸. 1289-90 yıllarında Kefe'de (Caffa) noter Lamberto di Sambuceto tarafından düzenlenen belgeler, Simisso'nun Karadeniz'in kuzeyinde bulunan merkezlerle olan ticarî ilişkilerini açıklığa kavuştururken, koloninin ithalat kalemleri hakkında çok önemli bilgiler içermektedirler¹⁹.

1290'lardan itibaren Latinlerin Simisso'da kalıcı olarak yerleştiklerini gösteren belgelere rastlanılmaktadır. 18 Temmuz 1290'da Kefe'de kayda geçirilen bir belge Simisso'da ikamet eden ve tekstil taşıyıcılığı yapan Rollando'dan bahsetmektedir²⁰.

¹⁵ Ceneviz tarihçilerinden Caffaro ve ardılları, Akdeniz'deki gelişmelere daha fazla odaklanmış ve Karadeniz'deki kolonizasyonu görmezden gelmişlerdir. Bkz. Caffaro vd. 1890; Caffaro vd. 1901; Caffaro vd. 1923; Caffaro vd. 1926; Caffaro vd. 1929.

¹⁶ Bratianu 1929, s.313; Bratianu 1927, s.80, 215-216, 226, 235, 279; Balard 1973, s.46, 87, 259, 291, 307, 378; Rovere 1983, s.65, 70-71; Assini 2018, s.31-176.

¹⁷ Bratianu 1929, s.312-314.

¹⁸ Bratianu 1927, s.80.

¹⁹ Bratianu 1927, s.215-216, 226, 235, 279; Balard 1973, s.46, 87, 259, 291, 307, 378;

²⁰ "Rollandus accimator, habitator in Symesso" Bkz. Balard 1973, s.307.

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

Bundan başka 25 Mayıs 1293'te yasal vekili (procurator) Giacomo di Borzone aracılığıyla Bonifacio'daki taşınmazlarını kiraya vermek isteyen Gabriele Bonacio Simisso'da yaşamaktadır²¹. Gabriele Bonacio'nun Simisso'ya ne zaman yerleştiği hakkında bilgi sahibi olmasak da uzun yıllar burada yaşadığı ve ölümünden sonra da Simisso'da defnedilmek istediği bilinmektedir. Nitekim 9 Ekim 1298'de Gabriele Bonacio, Simisso'da bulunan ikametinde ve şahitler huzurunda, noter Francisco de Sancto Martino'ya bir vasiyetname (testamentum) kaleme alarak ölümünden sonra Simisso'da bulunan ve Fransisken tarikatına ait (ordinis fratrum minorum de Symeso), Kutsal Bakire Meryem Kilisesi (Ecclesia Beate Virginis Marie) mezarlığında (cimiterio) defnedilmek arzusunu dile getirirken, cenaze ve defin masrafları için Simisso'da tedavülde olan 150 sultanî dirhem (asperos centum quinquaginta soldaninos) ayırdığını, ruhunun kurtuluşa erebilmesi için bahsi geçen kiliseye 100 dirhem (asperos centum soldaninos) ve kolonide bulunan darülaceze'ye de (hospitali de Symesso) 40 dirhem (asperos quadraginta) bağış yaptığını belirtmiştir²². Vefatından Simisso'da defnedilmek isteyen yalnızca Gabriele Bonacio değildi. Benzer şekilde, Simisso'daki darülacezede konaklayan kürekçi (remolarius/remorarius) Guiberto da 20 Ekim 1314 tarihli vasiyetnamesinde, vefatından sonra Simisso'daki Aziz Fransua Kilisesi (Ecclesia Sancti Francisci) mezarlığında defnedilmek isterken, bahsi geçen kiliseye 20 Gazanî akçe (asperos cassalinos / İlhanlı gümüş sikkesi)²³, ayrıca 20 Gazanî akçe de darülaceze'ye bağış yaptığını belirtmiştir²⁴.

13'üncü yüzyılın sonları ile 14'üncü yüzyıl başlarında Ceneviz noterlerinden Rolando di San Donato, Francisco de Sancto Martino ve Filippo Fasceto di Rapallo'nun kayda geçirdiği bu belgeler, Simisso Ceneviz kolonisinin bu zamanda var olduğu konusunda açık deliller sunarlar. Bununla birlikte Simisso'daki Ceneviz varlığı, Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l-Ahbâr* adlı eserinde kesin tarih verilmeden ve 13'üncü yüzyıl sonlarına ait olaylarla ilgili olarak bahsedilen "zümre-i Frengân-ı Sâmisûn" (زمره فرنگان / سامیسون) ifadesinden de anlaşılmaktadır²⁵.

1298'de noter Francisco de Sancto Martino'nun düzenlediği belge Ceneviz Simisso'daki kamusal alanları ortaya koyan ilk kayıttır. 1314 ve 1315 yıllarında noter Francesco da Silva ile noter Filippo Fasceto di Rapallo tarafından düzenlenen belgeler de Simisso kolonisinin yapılarıyla ilgili bilgiler verir. Bu kayıtlarda Simisso kolonisi, logia, konsoloshane, kilise, darülaceze ve mezarlık gibi kamusal yapı ve alanlarla ev ve iş yerleri gibi özel mülklerden oluşmaktadır²⁶. Türklerin Kâfir Samsun²⁷, Greklerin Aminso(s)²⁸

²¹ Rovere 1983, s.65.

²² Rovere 1983, s.70-71.

²³ İlhanlı hükümdarı Gazan Han adına kestirilen gümüş sikke olması kuvvetle muhtemeldir.

²⁴ Assini 2018, s.126-127.

²⁵ Aksarayî 1999, s.268; Aksarayî 2000, s.216.

²⁶ Logia Ianuensium, domo in qua regitur curia dominus cosule Ianuensis, ecclesia Sancti Francisci de Simesso, hospitali de Simesso, cimiterio, carrubeo, domo, Bkz. Assini 2018, s.75-82, 84, 86, 125.

²⁷ Tellioglu 2014, s.1113; Öz 2009, s.83.

²⁸ Porphyrogenitus 1985, s.286-287; Panaret 2004, s.49.

dedikleri, Latinler tarafından Sumeso, Xumisso, Simesso, Symesso veya Symisso ifade edilen Simisso²⁹ tam olarak neresidir?

2. Simisso'nun Lokalizasyonu

Tarihi belgeler, Samsun'da iki farklı yerleşmenin olduğu konusunda kesin bilgiler sunarlar. Bunlardan biri Türklere ait olup, deniz kenarında bir düzlükte yer alan, arkları ve bostanları bulunan kaledir³⁰. Diğeri ise kaynakların yetersizliği bakımından lokasyonun tespitinde birçok problemi bünyesinde barındıran ve Ceneviz kaynaklarında bir şehirden ziyade kasaba (oppidum) olarak addedilen Ceneviz kolonisidir³¹. Latin kaynaklarında her iki yerleşme için de Simisso adı kullanırken Osmanlı kronikleri her iki yerleşmeyi yönetici sınıfın dini kimliği üzerinden Müslüman Samsun ve Kâfir Samsun olarak çok net bir ifadeyle ayırmışlardır³². Schiltberger'in bir ok atımı (Nürnberg nüshasında yarım ok atımı), İbn Arabşah'ın ise bir taş atımı şeklinde ifade ettiği iki kale arası mesafeye ilgili olarak, Samsun açıklarında demirleyen bir gemiden, uzaktan da olsa iki kaleyi gerçek anlamda görme fırsatını bulan Clavijo, tek bir satır kaleme almamıştır³³. Bu durum, Clavijo'nun kaleler arasındaki mesafeyi önemsiz görmesiyle veya her iki kale arasındaki mesafenin bir taş veya ok atımı olmadığıyla açıklanabilir.

Simisso üzerine yararlı bir çalışma kaleme alan Dr. Rafał Quirini-Popławski'nin de ifade ettiği üzere Kefe ve Amasra örneklerinde de görüldüğü gibi kendileri tarafından kurulan veya tamamına sahip oldukları kentler dışında, Ceneviz kolonilerinin ana kente uzak bir noktada kurulduğu pek rastlanan bir durum değildir³⁴. Bu hipoteze göre Simisso kolonisinin, Schiltberger ve İbn Arabşah'ın ifadelerinden de öğrenildiği üzere Müslüman Samsun'a gerçekten bir ok atımı veya taş atımı mesafesinde olması kabul edilebilir bir durumdur. Yine de Rafał Quirini-Popławski'nin belirttiği gibi Trabzon'daki koloni modeli uygulanmış olabilir³⁵. Nitekim Trabzon surlarına oldukça uzak ve sahilde inşa edilen Ceneviz kolonisi Leontocastron gibi Simisso kolonisi ve kalesinin yerini Antik Aminso'nun eteklerinde, deniz kenarında bir yerde aramak daha doğru olacaktır. Şayet Simisso kolonisinin kuruluşuyla ilgili imtiyaz metni günümüze ulaşmış olsaydı, Simisso'nun kesin lokalizasyonu yapılabilir ve burada yerleşmek için ilk iznin kimden alındığı öğrenilebilirdi.

Ceneviz kolonizasyonunun ilk zamanlarına dönecek olursak, 1260'lı yılların başında Sinop'un Trabzon imparatoru tarafından ele geçirilmesinden sonra 1265'te kentin yeniden fethini üstlenen Muinüddin Pervane'ye karşı kentin savunmasında yer alan ve Canik bölgesinden gelen Frenklerden bahsediliyor olması, Cenevizlerin Trabzon imparatoruyla diyalog kurduklarının bir kanıtı olsa gerekir³⁶. Bu bağlamda Trabzon

²⁹ Bratianu 1927, s.80, Bratianu 1929, s.312-314; Sauli 1838, stn.366; Rossi 1878, s.110; Jorga 1896, s.50; Stello 2012, dn.473; Balletto 2000, s.4.

³⁰ Ebü'l-Fidâ 2017, s.313.

³¹ Jorga 1897, s.155.

³² Âşıkpaşazâde 2013, s.120-121; Hadîdî 2015, s.138-139; Neşri 2008, s.230; Turan 2000, s.379; Öz 2009, s.83, Tellioglu 2014, s.1113; Sağlam 2018, s.289.

³³ Schiltberger, 1885, s.16; Schiltberger 2008, s.61; İbni Arabşah 2012, s.318; Clavijo 2016, s.75.

³⁴ Quirini-Popławski 2018, s.288-289; Quirini-Popławski 2019, s.140.

³⁵ Panaret 2004, s.34,74; Clavijo 2016, s.76; Quirini-Popławski 2019, s.140.

³⁶ Aksarayı, 2000, s.63; Turan 1993, s.528.

İmparatoruna yaptıkları yardımlar karşılığında imparatorluğun limanlarında yerleşme ve ticaret imtiyazı almaları kuvvetli bir ihtimaldir. Ayrıca bu noktada Müslüman Samsun'un, Aminso'dan ayrı olarak Türkler tarafından kurulduğu gerçeğini unutmamak gerekir³⁷. Türklerin, Aminso gibi daha müstahkem bir yerleşme dururken, ne kadar güçlü surları olursa olsun, karadan ve denizden her türlü kuşatmaya açık, düz bir arazide yerleşmeleri gerçekten düşündürücüdür. Dolayısıyla, 12'inci yüzyılın sonlarında Aminso'nun sahibi olan Türklerin³⁸ kenti kaybettikleri ve Aminso'yu yeniden fethedemedikleri sonucu ortaya çıkmaktadır³⁹. 1204'te Konstantinopolis'in haçlı işgaline uğramasının akabinde Trabzon merkezli yeni bir Komnenos Devleti kurulduktan sonra, İmparator Aleksios'un kardeşi David, Karadeniz sahillerini Aminso dâhil, Pontus Ereğlisi'ne kadar ele geçirmiştir⁴⁰. Görünen o ki, hem Karadeniz ticaretinde yer almak hem de Aminso'yu tazyik altında tutmak isteyen Türkler, Aminso'nun güneyinde, deniz kenarında, üs olarak kullanabilecekleri yeni bir kasaba inşa etmişlerdir⁴¹. Dolayısıyla akıbeti belli olmayan Aminso hâlihazırda Trabzon İmparatorluğu'nun bir parçası olarak görülmektedir⁴².

Ebü'l-Fidâ tarafından "dağın güneyindeki bir düzlükte, arkları ve bostanları olan şehir"⁴³ olarak bahsedilen Müslüman Samsun, Evliya Çelebi'nin ifadesiyle "Lebi deryada bir kaledir"⁴⁴. Başkanlık Osmanlı Arşivlerinde *PLK.p. 810* numarasıyla saklanan bir çizim (Ek 3), her ne kadar 19'uncu yüzyıla ait olsa da Müslüman Samsun'un konum ve yapılarını gösterildiği çok kıymetli bir vesikadır. 14'üncü yüzyıl başlarında İlhanlıların Anadolu Genel Valisi Timurtaş Noyan zamanında inşa edilen kale mescidinin⁴⁵ *BOA, PLK.p. 810*'da planı çizilen Samsun'da yer alması gün gibi ortadayken, 1838'de Samsun'u ziyaret eden Helmuth von Moltke, kentin Cenevizler tarafından inşa edildiğine yönelik mesnetsiz bir açıklama yapmıştır⁴⁶. Yukarıda belirtilen durumlar dikkate alınırrsa von Moltke'nin ne kadar büyük bir yanlış içerisindedir olduğu görülür. Hâlbuki

³⁷ Özergin 1971, s.62; Tellioglu 2014, s.1112.

³⁸ Khoniates 2013, s.81, 92; İbn Bibi 2014, s.79-80; Turan 1993, s.219,242.

³⁹ İbnü'l-Esir, Türkiye Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Trabzon üzerine sefere çıktığından dolayı Anadolu, Rus ve Kıpçak şehirleri arasında ticaret yollarının kapandığından tüccarların Sivas'ta toplanmak zorunda kaldığından bahseder. Irak ve Suriye'den gelip Kıpçak ve Rus şehirleriyle ticarete kullanılan iki limandan biri Sinop diğeri Aminso'dur. Sinop 1214'e kadar fethedilemediğinden Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in seferinin aslında, 1204'te David ve Aleksios Komnenos'un kurdukları Trabzon İmparatorluğu'nun Karadeniz kıyı kentlerini ele geçirdikleri ve daha önce Selçuklular tarafından fethedilen Aminso'yu da geri aldıkları düşünülmüşse, Trabzon'a değil, Aminso'ya olduğu söylenebilir. Bkz.İbnü'l-Esir 2016, s.99; Turan 1993, s.280. Georgios Akropolites'in Vekayinâme adlı eserinde bahsettiği Nikea İmparatoruna bağlı Savvas / Sabbas idaresindeki Sampounta uzun yıllar Samsun olarak düşünülse de bu yerleşmenin Antik Priene kenti harabeleri yakınında olduğu anlaşılmıştır. Akropolites 2008, s.25; Kaya 2006, s.124.

⁴⁰ Vasiliev 1936, s.22.

⁴¹ Özergin 1971, s.62; Turan 1993, s.279; Metin 2008, s.18.

⁴² Cahen 2012, s.125,127.

⁴³ Ebü'l-Fidâ 2017, s.313.

⁴⁴ Evliya Çelebi 2013, s.247a.

⁴⁵ Özergin 1971, s.63; Tüfekçioğlu ve Boran 2004, s.287-288.

⁴⁶ Moltke 1969, s.142.

kendisinden önce 1813-14'te Samsun'u gören İngiliz seyyah J.M. Kinneir, Samsun Kalesi'nin kemer ve kabartmalarını incelemiş, bu tür yapı ve şekillerin Türk mimarisi olduğuna kanaat getirmiştir⁴⁷.

14 ve 15'inci yüzyıl kaynaklarında bahsedilen birbiri karşısında iki kaleden Müslüman Türklere ait olanı tespit edildiğine göre Cenevizlerin *castrı nostro* (bizim kalemiz) diyerek sahiplendikleri ve 1420'de Samsun subaşısının emriyle yıkılan Frenk kalesi (Simisso)⁴⁸ nerededir?

Tüm yanlışlarına ve ön yargılarına rağmen Helmuth von Moltke'nin Samsun ziyaretinde karşılaştığı bir manzara, Simisso'yu nerede bulabileceğimiz konusunda yardımcı olur. 19'uncü yüzyılda Samsun Kalesi'nin yaklaşık çeyrek Alman mili (1875 m.) kuzeyinde yer alan eski bir mendirek, büyük taşlardan inşa edilmiş temeller ve hemen arkasındaki tepede sur kalıntılarının bulunması, virane Simisso'nun yer tespitinde kayda değer bir bilgidir⁴⁹. Helmuth von Moltke'nin gördüğü eski mendirek kalıntısı aşağı yukarı günümüzde Kalyon Burnu civarlarına denk gelir ki, buranın tarih boyunca liman olarak kullanıldığını gösterir. Zaten bu bölge Başkanlık Osmanlı Arşivlerinde muhafaza edilen Samsun'la ilgili başka bir çizimde Eski Samsun (اسكى صامسون) adıyla gösterilmiştir (Ek 4). Bununla birlikte 1360 yılında Cenevizlerin Kili kolonisinde düzenlenen bir belgede, Simisso limanına atıfta bulunulmuştur⁵⁰. Hâlbuki bu zamanda Müslüman Samsun'un bulunduğu kıyı, demir atılabilecek yerleri olmasına rağmen denizcilikleriyle ünlü Cenevizlerin gemilerini yanaştırabileceği ve fırtınalarda sığınabilecekleri bir liman sunmuyordu⁵¹. Cenevizlerin ihtiyacı olan liman ancak ve ancak Aminso sahilinde *BOA*, *PLK.p. 3427*'de (Ek 4) Eski Samsun adıyla gösterilen ve Helmuth von Moltke'nin de eski bir mendirek kalıntısına rastladığı yerde bulunmaktadır. Nitekim Panaret, 1349 yılında Kefe'den iki ve Aminso'dan bir olmak üzere toplamda üç geminin Trabzon'a saldırmak üzere geldiğinden bahseder⁵². Bahsedilen gemiler, Trabzon'daki kaleleri Leontocastron'u geri almak üzere gelen Cenevizlere ait olduğuna göre; Panaret'in burada adını zikrettiği Aminso, kesinlikle Müslüman Samsun değil, biraz önce bahsedilen ve gemiler için bir liman olan Eski Samsun yani Ceneviz Simisso'dur.

3. 14'üncü Yüzyılda Simisso

Simisso, 14'üncü yüzyıl başlarında, doğunun zenginliklerine ulaşma açısından Tebriz'in Karadeniz'deki limanı sayılan Trabzon'dan⁵³ ve daha güvenli limanına rağmen Sinop'tan ziyade, Cenevizlerin daha sağlam tutunabildikleri tek yerleşmeydi. 14'üncü yüzyılın başları, Cenevizlerin Karadeniz'deki kara yıllarıydı. Gerek Trabzon

⁴⁷ Kinneir 1818, s.304.

⁴⁸ Tüfekçioğlu ve Boran 2004, s.287-288

⁴⁹ Moltke 1969, s.142.

⁵⁰ "...ad portum Symisso" bkz. Balard 1980, s.188.

⁵¹ Evliya Çelebi, Samsun hakkında "Limanı yoktur, açık yerdir" demiştir. Buna rağmen gemilerin demir atabileceği yerler vardır. Bkz. Evliya Çelebi 2013, s.247a.

⁵² Panaret 2004, s.49, 74; Kılıç 2013, s.21.

⁵³ Pordenone 1891, s.4.

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

imparatorunun⁵⁴ ve Sinop Emiri Gazi Çelebi'nin Ceneviz karşıtı eylemleri⁵⁵, gerekse de Altın Orda Hanı Tokta'nın oğlu İlbasar'ın Kefe'yi kuşatması⁵⁶ Cenevizlerin Kefe, Sinop ve Trabzon'dan kovulmalarıyla sonuçlandı. Bu yıllarda Cenevizler, bir anlamda Simisso'ya mecbur kaldılar. İdaresi, yapıları ve Latin halkıyla bir Katolik yerleşkesi halini alan Simisso'nun nüfusu, gündün güne artmaya başladı. Cenova'da sefalet çekenlerin, vergilerini ödeyemeyenlerin veya zenginlik hayali kuranların gittikleri yerlerden biri oldu. Simisso'da yerleşenlere "habitor in Symisso"⁵⁷, aslen Ceneviz olup Simisso vatandaşı olanlara "burgensis di Symisso" denildi⁵⁸. Katolik Cenevizler, Ortodoks Rumlar, Ermeniler gibi Hıristiyanlığın çeşitli mezheplerinden soylu-halk, hür-köle pek çok insan Simisso'da ikamet etti⁵⁹. Özel mülkiyet hakkına sahip olan Simissolular, içerisinde huzurla yaşayabilecekleri evler inşa ettiler⁶⁰. Simisso'da Katolik bir piskoposun⁶¹ yönettiği pazar ayinlerine katılabilecekleri en azından iki kilise (Kutsal Bakire Meryem Kilisesi ve Aziz Fransua Kilisesi) ve bu kiliselerin çevresinde, cenazeleri defnedebilecekleri mezarlıklar vardı⁶². Simisso'da düşkünler ve yolcular için kilisenin yakınına bir darülaceze (hospitali de Symisso) inşa edilerek, bir görevli (hospitarerius) atandı⁶³. Günlük hayatta, barberius (hekim/berber), fornarius (fırıncı), macellarius (kasap), calafactus (kalafatçı), callegarius (ayakkabıcı), remoralius (kürekçi), accimator

⁵⁴ 1304'te Trabzon İmparatoru, Cenevizlere saldırdı. 1305 yılında misilleme yapan Cenevizler, imparatorundan intikam alsalar da 1314'e kadar Trabzon'dan men edildiler. Pachymeres 1999, XI/29 s.492-494; XIII/20, s.666; Panaret 2004, s.35; Desimoni 1877, s.513-526, 527-533.

⁵⁵ Bu sırada Sinop hâkimi Gazi Çelebi de daha önce Cenevizler tarafından kaçırılan ve fidye ile serbest bırakılan babası Mühezzibeddin Mesud Bey'in intikamını alırcasına Ceneviz gemilerine saldırıp onları Sinop'tan uzak tutmak için her türlü gayreti sarf ediyordu. 1313'te Cenevizlere karşı gelişen Sinop-Trabzon ittifakı, Kefe önlerinde Ceneviz gemilerinin batırılmasıyla neticelendi. Aksarayı 2000, s.207; Dilcimen 1940, s.18; Turan 1993, s.630-631. Sinop'ta Pervane Medresesi içerisinde, fi tarih-i sene isna ve işrin ve sebamiye, hicri 722 (1322-1323)'de vefat ettiği anlaşılan Gazi Çelebi'nin mezar kitabesinde "Haza kabr-i Gazi Çelebi bin Mesud Çelebi tâbellahü serahüm: Bu Mesud Çelebinin oğlu Gazi Çelebi'nin kabridir; Allah onların toprağını temiz kılsın" yazılıdır. Bahsi geçen Mesud Çelebi, Pervane Muineddin Süleyman'ın torunu Mühezzibeddin Mesud'tur. Bkz. Aydın 2006, s.262; Tunç ve Özbek 2020, s.297; Stellae 1975, s.106; İbn Battûta 2015, s.307-308; Ebü'l-Fidâ 2017, s.313; Desimoni 1877, s.498-499, 519.

⁵⁶ Varagine 1876, s.10-11; Tiesenhausen 1941, s.285.

⁵⁷ Balard 1973, s.307.

⁵⁸ Balletto ve Basso 2018, s.459.

⁵⁹ Ceneviz soylularından Megalo Lercario'un Simisso'da ikameti vardı. Assini 2018, s.126. Andronicus Foscho de Symisso, Nicho Ianachi de Symisso, Triandaffolo de Symisso, Constantino Cropolo, Caloiane Chalezo... Balard 1980, s.187.

⁶⁰ Simisso'daki özel mülklerde düzenlenen belgelerden, bu yerleşmede Cenevizlerin veya diğer halkın taşınmaz edinebilecekleri ortaya çıkmaktadır. "Actum in Simesso, iuxta domum patris dicti Vilani (Villano Aspirano), anno dominice nativitatis MCCC tercio decimo..." Bkz. Mambirini 2004, s.8.

⁶¹ Stopka 2017, dn.516, s.254,272.

⁶² Rovere 1983, s.70-71; "cimiterio fratrum minorum", bkz. Assini 2018, s.108,127.

⁶³ Assini 2018, s.127.

(traşçı, tekstil ürünlerini traşlar), batitori lane (yün çırpıcı) gibi esnaf ve zanaatkârlar ile tüccarlar, Simisso halkını oluşturan unsurlardan bazılarıydı⁶⁴.

Kamu hizmetleri, hem Simisso'daki belediye teşkilatının (comune de Symisso) başkanı hem de Cenevizler arasında adalet dağıtan bir yargıç olan konsolos⁶⁵ (consul) başkanlığında, Cenova'dan konsolosla birlikte atanan bir kañçılar (scriba consulis) ve noterler ile üyeleri, soylular ve halktan seçilen bir parlamento ve parlamento üyeleri arasından atanan memurlar tarafından yürütüldü⁶⁶.

1310'larda Karadeniz'deki üç büyük Ceneviz kolonisinden biri olan Simisso, köle, şap, tuz ve hububat ticareti açısından gelişen bir pazardı⁶⁷. Bu bağlamda 13'üncü yüzyılda Türkiye ile Kırım'ın Sudak limanı arasındaki ticarete Türkiye'nin ana giriş ve çıkış kapısı olan Sinop'un⁶⁸ yerini almayı başardı. Simisso ile Kırım arasında işleyen gemiler, Kırım-Türkiye arasında iki yönlü ticarete tüccarların Simisso limanını kullanımını artırdı⁶⁹. 1337'de, Kırım'dan memluk temin etmek isteyen Kahire Sultanı Melik en-Nâsır Muhammed bin Kalavun'un temsilcileri de Kırım'a geçiş için Simisso'dan hareket ettiler⁷⁰.

Simisso'daki ticarete, Latince belgelerde *asperos soldaninos* (sultani dirhem), *asperos cassalinos* (gazani akçe) olarak bahsedilen paralar kullanıldı⁷¹. 14'üncü yüzyıl başlarında zaten yasal olarak herhangi türden madenle para basmaları yasaktı⁷². Yüzyılın ortalarından itibaren ticarete som denilen ve Simisso'ya özgü ağırlığı olan gümüş çubukların kullanımı arttı⁷³. Simissolu tüccarlar Karadeniz'in pek çok kentindeki aktif ticarete yer aldılar⁷⁴. Benzer olarak karadan ve denizden pek çok tüccar, sermaye-emek ortaklığı yaparak kârın 1/2'si, 1/3'ü veya 1/4'ü karşılığında ticaret için Simisso'ya geldiler⁷⁵. 17 yaşını doldurmuş herkes ticaret yapabiliyordu⁷⁶. Simisso'daki kamu hazinesinin en önemli geliri, bu tüccarlardan alınan vergilerdi. Özellikle Türkiye tarafından gelen tüccarlardan kişi ve yük başına en az 10 *asper* alınıyordu⁷⁷.

⁶⁴ Rollandus accimator, habitator in Symesso. Balard 1973, s.307; Bernardo, *callegario*, Iohannino Corso, *batitori lane*, Gabriel Noytoran de Monacho, *barberius*, Laurentius, *forarius*, Iohannis, *accimator*, Enricus de Nizia, *hospitarerius*, Guibertus *remoralis*... Assini 2018, s.78,82,84,126-127; Triandaffolo de Symisso, *calafacto* Balard 1980, s.187; Petri, *macellari de Semisso*, Balbi 1973, s.91.

⁶⁵ Lib. Iurium 1857, stn.50.

⁶⁶ Promis 1871, s.218-232.

⁶⁷ Sauli 1838, stn.366; Assini 2018, s.128; Carosi 1991, s.51; Balard 1978, s.133.

⁶⁸ Ruysbroeckli Willem 2010, s.77-78.

⁶⁹ El-Ömerî, 2014, s.164; Ebü'l-Fidâ 2017, s.313.

⁷⁰ Barker 2019, s.162.

⁷¹ Rovere 1983, s.70-71; Bratianu 1927, s.226; Assini 2018, s.126-127.

⁷² Promis 1871, s.220.s

⁷³ ...in Symisso summos viginti unum boni argenti et iusti ponderis ad pondus eiusdem loci Symisso. Bkz. Balard 1980, s.188.

⁷⁴ Balard 1973, s.107,160,307; Balard 1980, s.129,155,187; Pistarino 1971, s.101; Balbi 1973, s.25,88.

⁷⁵ Bratianu 1927, s.215-216,226,235,259,279-280,378; Balard 1973, s.99,100,107,259,291. Balbi 1973, s.25.

⁷⁶ Mambirini 2004, s.8.

⁷⁷ Belgrano 1885, s.250; Balard 1978, s.133.

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

14'üncü yüzyılın son çeyreğine kadar resmi olarak Pera'ya bağlı olan Simisso⁷⁸, 1374'ten itibaren takip edilebilen Kefe Massaria kayıtlarından da açıkça görüleceği gibi Kefe merkezi idaresine bağlandı ve Simisso memurlarının maaşları Kefe hazinesinden ödenmeye başlandı⁷⁹. Yine Kefe Massaria kayıtlarına yansıyan bir durum, yüzyılın sonlarına yaklaşırken Simisso'da olağanüstü gelişmelerin yaşandığı izlenimi vermektedir. 1374'te Simisso'nun savunmasında görevlendirilen askerlerin sayısı dokuz iken 1380'lerde bu sayı beş katına çıkarıldı. Anlaşıldığına göre Simisso için tehlike çanları çalıyordu. Artırılan asker sayısı ile Simisso, Karadeniz'de Kefe ve Sudak'tan sonra en çok korunan yerleşme oldu⁸⁰. 1381'de Simisso'nun ihtiyaç duyduğu şarap ve tahıl Kefe'den karşılanırken⁸¹ 1385-1386'da Tatar ablukasından dolayı zor günler geçiren Kefe'nin ihtiyacı olan temel ipeş maddeleri (tahıl, arpa, darı, fasulye, nohut) Simisso'dan gönderildi⁸². 15'inci yüzyılın hemen başında Pera ve Sinop'ta yapılacak olan çeşitli tamir, bakım-onarım giderleri için Simisso'dan yardım istendi⁸³. 1396'da Cenova Fransız işgaline uğrayınca, doğudaki tüm koloniler gibi Simisso da Fransa Kralı VI. Carlo'nun hâkimiyetini tanıdı. 1402'de Simisso'da üzerinde VI. Carlo'nun arması bulunan bir kitabe (Ek 1)⁸⁴ koloninin görünen bir yerine yerleştirildi. Muhtemelen bu kitabe, Simisso'da yapılan bir bakım-onarım işinden sonra yazdırıldı.

Cenevizlerin 1417-18'de Simisso yangınına kadar komşuları Müslüman Samsun'la iyi ekonomik ve siyasi ilişkiler geliştirdiği muhakkaktır. Nitekim 1419'da İsfendiyaroğlu Hızır Bey, kendi idaresindeki Müslüman Samsun'u, Sultan I. Mehmed'e teslim ederken, tüm geçim ve ilişkilerinin Cenevizlerle olduğunu beyan etmişti⁸⁵.

4. Simisso'nun Sonu

13'üncü yüzyıl sonlarından itibaren yüz yıldan fazla bir süredir var olan Simisso, kimsenin tahmin edemeyeceği bir şekilde, arkasında acıklı hatıralar bırakan feci bir afetle son buldu. Tarihi ve sebebi kesin olarak bilinmeyen ve her yaştan insanın hayatını kaybettiği bir yangın, geleceklerini ve umutlarını Simisso'da arayan Cenevizlerin koloniyi terk edip gitmelerine neden oldu⁸⁶.

Cenova yetkili mercilerine, yaklaşık 7 yıl önce Cenova'da olmadığını, doğudaki ticaret merkezlerinde yaşadığını ve Simisso'da çıkan bir yangında tüm mal varlığını kaybettiği gibi canını zar zor kurtarabildiğini, akabinde de yangınla aynı ay içerisinde

⁷⁸ Desimoni vd. 1901, stn.351-352.

⁷⁹ M.C. 1374, f.211v.

⁸⁰ Balard 1978, s.133, Mercan 2020, 407.

⁸¹ M.C. 1381, f.241v.

⁸² Balard s.133-134; Karpov 1993, s.65; 10'uncü yüzyılda da Simisso'nun bulunduğu kent olan Aminso, Cherson'un hayati ihtiyaçlarını gideren bir yerdi. Bkz. Porphyrogenitus 1985, s.286-7.

⁸³ Jorga 1896, s.80,83.

⁸⁴ Quirini-Popławski 2018, Ek-4; Quirini-Popławski 2019, s.144.

⁸⁵ Aşıkpaşazâde 2013, s.120-121.

⁸⁶ Kefe'li bir Ermeni tarafından yazılan metinde her yaştan insanın ölümüne neden olan Simisso yangınının 1421'de çıktığı yazılıdır. Col. Ar. Man. 1969, s.150. Simisso Kalesi 1420'de yıktırıldığına göre yangının daha erken bir tarihte çıkması gerekir. Bkz. Tüfekçioğlu ve Boran 2004, s.286-287.

eşini kaybettiğini belirttiikten sonra eşinden kalan çeyizini kendisine verilmesi isteğiyle ilgili bir dilekçe veren Lorenzo di Comporotondo'nun ifadeleri⁸⁷, Simisso yangını hakkında kısa ama çok önemli bilgi veriyor. 1424 yılında verilen bu dilekçedeki “yaklaşık 7 yıl önce” ifadesinden yola çıkılarak Osmanlı kroniklerinde de tarihi verilmeden bahsedilen Simisso'daki yangın afetinin 1417-18 yılında meydana geldiği söylenebilir. Bu yangınla Simisso ıssızlaşırken, o sırada Amasya'da sancak beyi olan Şehzade Murad yangından haberdar olarak, Simisso'yu ele geçirmesi için lalası Biçeroğlu Hamza Bey'i, bir miktar Osmanlı kuvvetiyle bölgeye sevk etti. Biçeroğlu Hamza Bey komutasındaki Osmanlı kuvvetleri, Türklerin Kâfir Samsun olarak ifade ettikleri Simisso'yu zorlanmadan ele geçirdiler⁸⁸. Bunun akabinde İsfendiyaroğlu Hızır Bey'in idaresinde bulunan Müslüman Samsun'u tazyike başladılar. Hicri 821 (1418-19) yılında Sultan I. Mehmed Samsun önlerine ulaştığında Hızır Bey, Simisso'nun Osmanlıların eline geçmesini bahane ederek kendi idaresindeki Müslüman Samsun'u “*Bizim şehrin maişeti bu kâfir şehri ile idi. Kâfir şehri harap oldu ve sizin elinize geçti. Şimdiden sonra bize burada rahatlık yoktur ve sizinle bizim komşuluğumuz ördek ile doğanın komşuluğuna benzer*”⁸⁹ dedikten sonra sulh yoluyla Sultan I. Mehmed'e teslim etti⁹⁰. Böylece Osmanlılar 1420'li yıllara gelindiğinde iki Samsun'a da hâkim olarak Karadeniz'de önemli bir mahreç yeri elde etmiş oldular.

Müslüman Samsun'un fethi gerçekleştiğine göre Simisso'ya artık ihtiyaç kalmamıştı. Osmanlıların, nüfusu ve yapılarıyla birlikte hâlihazırda bir Müslüman kenti olan Samsun dururken bir yangında mahvolmuş Simisso'yu inşa etmeleri beklenemezdi. Nitekim Simisso Kalesi, 1420 yılında Samsun Subaşı Timurtaş Bey'in emriyle bir daha

⁸⁷ Karpov 1998, s.12-13.

⁸⁸ Karadeniz kolonileri üzerine çalışmalar yapan Rus tarihçi Sergey Karpov, 1422 olarak tarihlendirdiği Simisso'daki yangının müsebbibi olarak Osmanlıları göstermektedir. Karpov'un ne Ceneviz ne de Osmanlı kaynaklarında hiçbir delil olmadığı halde böyle bir sonuca nereden ve nasıl ulaştığını anlamak mümkün değildir. Bkz. Karpov 1995, s.34-35; Karpov 2001, s.331. Kate Fleet ise daha makul olarak Osmanlıların Samsun'u 1420'de ele geçirdiklerinden bahseder. Bkz. Fleet 2009, s.9-10. Karpov'un iddiasına göndersek, 1420 yılında yıktırılan Simisso'nun 1422'de var olması imkân dâhilinde değildir. Bkz. Tüfekçioğlu ve Boran 2004, s.286-287. Sergey Karpov'un Simisso'yu Osmanlıların yaktığına dair atıfta bulunduğu kayıt, Lorenzo di Comporotondo'nun 1424 yılında Ceneviz makamlarına verdiği dilekçedir. Bahsi geçen dilekçe metninde Simisso yangınından bahsedilse de koloniyi Osmanlıların yaktığına dair tek bir satır bulunmamaktadır. Osmanlı müverrihleri de Simisso yangınına doğal afet olduğunu yazarlar.

“... Karadeniz kenarında varidi

İki kal'a ki Samsun derler idi

Birisi kâfiründi ol hisarun

Biri mülkiyidi İsfendiyar'un

Bu kâfir şehrine od düştü nâgâh

O şehri oda yaktı kudretullah.” Bkz. Hadîdî 2015, s.138-139; Neşri 2008, s.230; Aşıkpaşazade, Simisso'yu Cenevizlerin yaktığına dair imada bulunur. Bkz. Aşıkpaşazâde 2013, s.120-121.

⁸⁹ Aşıkpaşazâde 2013, s.120-121.

⁹⁰ Aşıkpaşazâde 2013, s.121; Neşri 2008, s.230; Hadîdî 2015, s.138-139. Tarih-i Behiştî'de Cenevizlerin, Osmanlı korkusundan şehri yakıp kaçtıklarından bahseder ki, bu asla olmamıştır. Bkz. Behiştî 2016, s.176; Oruç Beğ 2014, s.47.

yeniden inşa edilmemek üzere temellerine kadar yıktırıldı. Müslüman Samsun'dan daha müstahkem bir kalenin her zaman için Osmanlı varlığına tehdit olabileceği gerçeği göz önüne alındığında, Timurtaş Bey'in bu davranışı Cenevizler nazarında makul karşılanmasa da çok stratejik bir hamleydi. Bu sebeple olsa gerek, Timurtaş Bey, Simisso Kalesi'nin yıkımını müteakip yazdırdığı kitabeye, bu kalenin yeniden inşasına yönelik teklifte bulunanları ve buna aracılık edenleri lanetleyen bir ifadeyi eklemeyi de ihmal etmedi (Ek 2)⁹¹.

Ceneviz ticareti için son derece önemli bir konumda bulunan Simisso'nun yıkılması, Cenevizlerin bu koloniden vazgeçecekleri anlamına gelmiyordu. Sultan I. Mehmed'in vefatından⁹² sonra II. Murad'ın tahta geçmesini fırsat bilerek, şehzadeliği sırasında Osmanlılara kaptırdıkları Simisso'yu yeniden inşa etmek isteğiyle 23 Haziran 1421'de harekete geçtiler. Samsun'daki Osmanlı subaşı, cömert hediyelerle kazanılmaya çalışıldı. Baldo di Goarco ve Giovanni Lercari adında iki Ceneviz soylusu, halen kendilerine ait olduğunu düşündükleri Simisso'da Cenevizlerin yeniden yerleşmeleri (rehabendi locum nostrum Simisso) için tam yetkili elçiler (ambassatore) olarak görevlendirilerek çok değerli hediyelerle birlikte Samsun subaşı ile görüşmek üzere yola çıktılar⁹³. İçeriğine vakıf olamadığımız elçilik görüşmelerinden Cenevizler lehine karar çıkmadığı, müteakip yıllarda aynı arzu ile gönderilen diğer elçiliklerden anlaşılmaktadır.

İlk görüşmeden umduklarını bulamayan Cenevizler, 4 Kasım 1423'te bu defa Battista Airolu'yu Simisso'daki Ceneviz kalesinin yeniden inşası için girişimde bulunmak üzere Samsun subaşı nezdine elçilikle görevlendirdiler⁹⁴. Simisso'ya gitmeden önce Sultan II. Murad ile görüştüğü anlaşılan Battista Airolu, Simisso'nun yeniden inşası için sultanın olurluğunu almayı başarmıştı. 1 Şubat 1424'te Cenova hükümeti, Battista Airolu'nun bu başarısından büyük memnuniyet duyarak kendisini iki yıllığına Simisso konsolosu olarak atadı.⁹⁵ Aynı yılın 24 Şubat'ında, Battista Airolu'nun Simisso

⁹¹ Tüfekçioğlu ve Boran 2004, s.286-287; Dılcimen 1940, s.42.

⁹² Cemaziyelevvel 824 / 4 Mayıs - 2 Haziran 1421; Behiştî 2016, s.177.

⁹³ MCCCCXXI die XXIII juni, Exenium factum domino de Simisso per nobiles et egregios viros Baldum de Goarco et Johannem Lercharium, ambassatores et comissarios per comune electos pro et occasione rehabendi locum nostrum Simisso, amissum sub tanto infortunio ignis aprensione; pro quo exenio... fuit deliberatum expendi debere sommos centum argenti... asp DXX; Jorga 1896, s.50; Stello 2012, dn.473.

⁹⁴ MCCCCXXIII, die IIII Novembris, Exenium unum fiendum dominis Joris-bassa et Subassi Simisso, castris Turcorum, per Baptistam Vayrolum icturum Simisso... asp. I DCCLXXV (1775 akçe). Et sunt ex summa asperorum deliberatorum posse expendi occasione reparacionis dicti nostri castris Simisso. Jorga 1896, s.55; Stello 2012, s.61; Khvalkov 2018, s.163.

⁹⁵ De Batista Vayrola. Placuit quidem nobis non mediocriter Batistam Vayrolum a potentissimo Morath Bei obtinuisse rehedificari posse oppidum Simisso; sed vehementius gaudebimus si contiget, Deo fautore, id negocium feliciter consumari. Petitionibus autem pro ipso Batista factis, tum in suorum laborum Premium tum ad utile ceterorum exemplum, libentibus animis complacemus; et si recte perficiet, ut spes est, non erimus illi gratie nostre parci. Verum, ut sit illi ad bene, ut cepit, perseverandum calcar, consulatum Simisso eidem concessimus per duos annos a die qua illum exercere ceperit plurius pro tempore ad nostrum beneplacitum; pari etiam modo, post finitum consulatum ipsum, ratificamus et tenorem presentium approbamus ei ac ad

konsolosu olarak atandığı, Kefe Konsolosu'na, konseye ve hazinedarlara bildirilerek kendisi için yapılacak masrafların ödenmesi için talimatlar verildi⁹⁶. Hemen sonrasında Simisso'nun yeniden inşası için hazırlıklara başlandı⁹⁷. Kefe hazine kayıtlarına göre, Simisso'nun inşasında görev alacak duvar ustaları belirlenerek, yükümlülükleri doğrultusunda kendilerine ödemeler yapıldı⁹⁸. 30 Ocak 1425 tarihli belgeye göre Giacomo Adorno'nun Simisso'nun yeniden inşası için Sultan II. Murad'a gitmesine bakılırsa, aradan geçen bir yıl içerisinde, önceki yıl, iki yıllığına Simisso konsolosu olarak atanan Battista Airola'nun girişimlerinin ve Simisso'nun yeniden inşası için Kefe'de başlayan hazırlıkların sonuç vermediği, kalenin halen inşa edilemediği anlaşılmaktadır⁹⁹.

cautelam concedimus provisionem annuam sommorum xx döneç vixerit. Et his pro presenti cum volumus contentari. Si vero res illas dabitur secundare, liberalius secum agemus. Cui si quidem Batiste mittimus litteras consulatus ipsius. Bkz. Balletto 2000, s.4; Ciociltan 2008, s.49; Jorga 1897, s.155; Stello 2012, dn.475.

⁹⁶ Die XXIII february, ...consuli, consilio et massariis civitatis Caffè... Cum, suis exigentibus meritis, elegerimus nuper et constituerimus virum expertum et probum Baptistam Vairolum, carissimum nostrum, in consulem vestrum et pro consule vestro et dicti loci Simisso pro annis duobus integris et continuis, incoandis die qua dictum consulatus officium inceperit exercere, et pluri minorique tempore ad nostrum beneplacitum et mandatum, cum salario, commodis, honoribus, obventionibus, utilitatibus et prerogativis consuetis, ac potestate et bailia omnimodaque iurisdictione, quam et prout precessores sui hactenus habuerunt et in dicto consulatus officio soliti sunt habere, mandamus vobis omnibus et singulis supradictis quatenus, visis presentibus, eundem Baptistam in consulem vestrum omnium et dicti loci Simisso, ut supra, recipiatis, habeatis, teneatis, tractetis et reputetis benigne et honorifice, sicut decet, sibi de dictis salario et obventionibus, congruis temporibus, integre respondentes et responderi facientes. Mandatis vero et monitionibus ipsius quibuscunque, in his videlicet que honorem nostrum aspiciant, salutem illius loci concernant et ad eius officium pertinere noscantur, preatis prompte et fidelicer in omnibus tamquam nobis, approbantibus et tenore presentium ratificantibus omnes et singulos processus, sententias, condemnationes, absolutiones, mulctas, banna et alia quelibet atque forestationes pere um recte in dicto consulatus officio fienda et gerenda, periinde ac si a nobis legitime processissent. Im quorum et cetera. Ianue, die xxiiii february; Bkz. Balletto 2000, s.25-26; Jorga 1897, s.160.

⁹⁷ Jorga 1896, s.58; Stello 2012, s.61, dn.474.

⁹⁸ Baptista Vayrolus stipendiarius sive provisionatus Simisso, emissarius delegatus ordinatus per redificazione castri Simisso; Caloiane filius Teodori, habitator ad portam Sacharelli sub centuriono Caloiane Iuparelli sartoris, icturus Simisso, stipendiarius sive provisionatus Simisso, murator; Carolus de Goasco stipendiarius sive provisionatus Simisso, emissarius delegatus et ordinatus per redificazione castri Simisso; Iohanes Adurnus, burgensis Caffè, socius Caffè, officialis super reparacione pontis parve Caffè, emissarius delegatus et ordinatus per redificazione castri Simisso, stipendiarius sive provisionatus Simisso, Nicolla de Coichaise, murator, habitator ad portam Sacharelli sub centuriono Caloiane Iuparelli sartoris, icturus Simisso, stipendiarius sive provisionatus Simisso; Teodorus grecus protomastori murator stipendiarius sive provisionatus Simisso, murator, icturus Simisso. Bkz. Khvalkov 2018, s.163, 303; Khvalkov 2015, s.11, 15, 32, 49, 62; Sağlam 2018, s.293.

⁹⁹ Pro Simisso. Scimus egregium virum Iacobum Adurnum excitatum dare operam obtinere a domino Morath bei redificationem Simisso. Quod, si fiet, eius opera bene est. Sin autem, volumus per vos vigilandum fore ac tentandum si per medium alicuius alterius nostratis aut amici

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

Sultan II. Murad'ın umut veren sözlerine rağmen, Simisso'nun yeniden inşasının neden engellendiği bilinmiyor. Böylece yıllar boyunca Simisso Kalesi'nin inşası için diplomatik girişimde bulunan Cenevizlerin tüm umutları suya düşerken koloniyi ihya etmek üzere giriştikleri nafile çabalardan vazgeçtiler. Öyle ki, 1427 yılında Cenova hükümetinin acilen ihtiyaç duyduğu meblağı temin edebilmek üzere kendilerine ek vergi getirilen Pera (Galata), Caffa (Kefe), Trabisonda (Trabzon), Tana (Azak), Cembalo (Balaklava), Alessandria (İskenderiye), Famagosta (Mağusa), Soldaja (Sudak), Samastro (Amasra), Copa (Kuban), Savastopoli (Sohum), Sinopi (Sinop) ve Scio (Sakız) kolonilerindeki memurlardan bahsedilirken, Simisso memurlarının esamisi okunmuyordu¹⁰⁰.

Simisso kolonisi fiilen yok olsa da Cenevizlerin ve diğer Latinlerin Samsun'la olan bağları tam anlamıyla kesilmediği gibi şehirde ticaret yapma ve ikamet hakları devam etti. 1423'te ticaret için Samsun'a gelen Ceneviz tüccar Barnaba Doria talihsiz bir şekilde Samsun'da vefat etti. Bu zamanlarda şayet devletlerarası anlaşmalarda ölen tüccarların terekeleri ile ilgili bir madde bulunmuyorsa, tüccardan kalan mallar o yöre idarecisine ait sayılırdı. Bu doğrultuda Samsun subaşı, Sultan II. Murad adına müteveffa Barnaba Doria'nın mallarına el koydu. Bunun üzerine Barnaba Doria'nın mirasçıları malların kendilerine teslim edilmesi için diplomatik girişim başlattı. Bundan bir sonuç alınamayınca bu defa Samsun subaşısına ve Türklere karşı misilleme yapılmasına dair karar çıkarttılar. Aradan yıllar geçmesine karşın misilleme halen yapılmadı. En azından Kefe'ye ticaret için gelen Türklere ek vergi getirilmesini ve zararlarının tazminini istediler. Ne var ki, Barbaba Doria'nın mirasçılarının istekleri Cenevizlerin Karadeniz'deki varlıklarına ve ticaretlerine hanel getirebilirdi. Bu sebeple Cenova hükümeti, Simisso'nun kaybindan veya Barbana Doria'nın el konulan terekelerinden dolayı Osmanlılara karşı yapılacak herhangi bir misillemeye veya en azından zararların tazmini hususunda Osmanlı tüccarlarına Kefe'de icra edecekleri ticaret için ek bir vergi getirmeye cesaret edemedi. Barnaba Doria'nın yasal mirasçısına, zararına karşılık bir memuriyet verilmesine karar verildi¹⁰¹.

Müslüman Samsun, 1428'de ve 1433'te Kefe açısından halen önemli bir yerdi. Bu yıllarda Kefe'nin temel işe maddelerinden sorumlu Officium Victualium¹⁰² ve Kefe konsolosu, Samsun ve Bafra'dan tahıl satın almak için acil önlemler aldı. 1000 ila 3000 kantar arasında değişen miktarda un, 200 ila 300 Kefe müddü miktarında tahıl sevki için anlaşmalar yapıldı¹⁰³. İlerleyen yıllarda hem 1436-39 yılları arasında Konstantinopolis'te ticaret yapan Venedikli tüccar Giacomo Badoer'in kayıtları¹⁰⁴ hem de 1485 yılında Samsun'da halen "Frenk pazarı Cemaati" adı altında altı kişilik bir gruptan bahsediliyor

possit id ipsum obtineri: in quo summam vigilantiam habeatis. Bkz. Balletto 2000, s.60; Jorga 1897, s.187.

¹⁰⁰ Antonio 1832, 67; 1449 yılında yürürlüğe giren Kefe tüzüğünde de Karadeniz'in güneyinde bulunan Amasra, Sinop ve Trabzon konsolosluklarından bahsedilirken Simisso'ya yer verilmedi. Bkz. Statutum Caphe 1881, s.575-680.

¹⁰¹ Pegolotti 1936, s.22; Jorga 1898, s.100; Karpov 2001, s.335; Karpov 1998, s.25-26.

¹⁰² Kefe ve diğer Ceneviz kolonilerinin ihtiyacı olan temel gıda maddelerinin teminine yönelik önlemler alan, envanterini tutan birimdir. Statutum Caphe 1881, s.603-604.

¹⁰³ Karpov 1993, s.66-67.

¹⁰⁴ Badoer 1956, s.27,29,73,87,88,89,97,144, 307,334,

olması¹⁰⁵, Latinlerin 15'inci yüzyıl boyunca Samsun'la olan ilişkilerini devam ettirdiklerini göstermektedir. Nitekim Samsun, Avrupa'lı tüccarlar açısından yalnızca ipe ve emtia temin edip Avrupa'ya taşıdıkları bir yer değildi. Aynı zamanda Karadeniz kıyı kentlerinin iç ticaretinde de önemini koruyordu¹⁰⁶.

5. Ceneviz Kolonilerinde İdari Sistem ve Simisso'nun İdaresi

Cenevizlerin Simisso'daki etkinlikleri 1280 yılından itibaren takip edilebilmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi 1290'lı yıllarda Cenevizlerin Simisso'da bir koloniye sahip olduğuna dair kesin kanıtlar bulunmaktadır. 13'üncü yüzyılın ikinci yarısına ait tarihi kaynaklarda Simisso Cenevizleri ile ilgili bilgiler bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar az olsa da 14'üncü yüzyıldan itibaren sayısı oldukça artan ve Ceneviz arşivlerinde saklanan çeşitli resmî belgeler, Simisso'nun siyasi, askeri, sosyal ve ekonomik yapısının temel bileşenlerini tespit etmeye ve aşağıdaki çıkarımları elde etmeye yardımcı olurlar. Özel olarak Simisso'yu ele almadan önce, Karadeniz'deki Ceneviz koloniler sisteminden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

Kolonilerle ilgili işler, Cenova Belediyesi (comune de Ianue) adına yasama, yürütme ve yargı yetkisine sahip, daha çok, bilge tüccarlar arasından seçilen ve *Sapientes mercantie super officio potestatum et rectorum Ianue in diversis mundi partibus constitutis et constituendis tam pro comuni Ianue* / dünyanın farklı bölgelerinde Cenova belediyesi adına kurulmuş yöneticiler ve podestalar dairesi üzerine ticaretin bilge adamları” olarak tarif edilen bir komisyon tarafından yürütülüyordu¹⁰⁷. Bu komisyon, 26 Kasım 1313'e kadar devam etti. Bu tarihte ise koloniler üzerinde aynı yetkilere sahip yeni bir oluşuma gidildi¹⁰⁸. Kısaca *Officium Gazariae* (Kırım Dairesi)¹⁰⁹ olarak bilinen ve sekiz kişiden oluşan yeni komisyon, resmîyette “*octo constitutorum per comune Ianue super factis maris maioris et Gazarie et Persie et navigandi ultra Sciliam...* / Karadeniz ve Kırım ve İran ve Sicilya ötesine denizcilik işleri üzerine Cenova belediyesi adına kurulmuş sekiz... veya “*Officium octo sapientum constitutorum per comune Ianue super factis navigandi et maris maioris* / Karadeniz ve denizcilik işleri üzerine Cenova belediyesi adına kurulmuş sekiz bilge adam dairesi” olarak adlandırılıyor ve Cenova hükümeti adına tüm denizcilik faaliyetleri ile kolonial sistemi yönetiyordu¹¹⁰.

Karadeniz'in tüm kıyıları (maris maioris) dâhil olmak üzere kuzeyde özellikle Kırım yarımadası (Gazaria), Kefe (Caffa) ile Azak (Tana), güneyde Samsun (Simisso) ve Trabzon (Trabesonda), bunlardan başka Türkiye (Turchia) ve İran (Persia)'daki konsolosluklar *Officium Gazariae*'nin sorumluluğundaydı¹¹¹. Gerektiğinde kolonilerle ilgili özel tüzükler hazırlamak, kolonilerin yönetim şeklini belirlemek, idarecilere ve memurlara emirler vermek, ticareti düzenlemek, Ceneviz kadırgalarının mürettebatını

¹⁰⁵ Öz 1999, s.22.

¹⁰⁶ Fleet 2009, s.25.

¹⁰⁷ Promis 1871, s.217-232, s.217.

¹⁰⁸ Sauli 1838, stn.305.

¹⁰⁹ King 2015, s.117.

¹¹⁰ Sauli 1838, stn.309, 312.

¹¹¹ Sauli 1838, stn.306, 307, 309, 323, 344, 366 (consuli Ianue in Trapesonda vel Simisso).

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

belirlemek, kamu huzurunu sağlamak ve görevi kötüye kullanan tüm memurları yargılamak üzere geniş yetkili syndicatores (idari yargıçlar) atamak, Officium Gazaria'nın göreviydi. Denizcilik, ticaret ve kolonilerle ilgili olarak güçler birliği ilkesi doğrultusunda yetkili kılınan hem Officium Gazariae hem de selefi olan komisyon, koloniler üzerindeki yasama yetkisini uhdesinde toplarken, yargı ve yürütme yetkisini podestalar ve konsoloslarla paylaştı. Bu noktada Karadeniz kolonileri bağlamında, bu kolonilerin her biri merkezden atanan bir konsolos tarafından idare edilse bile, Pera podestallığı ve Kefe konsolosluğunun tümü üzerinde etkin ve yetkili olduğu gerçeği göz ardı edilemez¹¹². Nitekim 20 Aralık 1300 tarihinde, Pera podestasının yardımcısı olan Gavino Tartaro'dan "vicharium pro comuni Ianue in toto imperio Romanie et mari maiori / Karadeniz'de ve Bizans İmparatorluğu'nun tamamında Cenova Belediyesi adına vekil" olarak bahsedilmiştir¹¹³.

Podesta ve konsolos tayinleri doğrudan Cenova'dan atanmasına rağmen Kefe konsolosuna en azından Altın Orda'nın Kırım'daki merkezi olan Solhat'a (Eski Kırım) bir konsolos atama yetkisi verildi¹¹⁴. 1340'lara kadar yetkileri yalnızca Kefe'yle ve Solhat'la sınırlandırılan Kefe konsolosunun (consuli ianuensi in Caffa) yetki sahası 1341'de Cembalo'da Ceneviz kolonisi kurulduktan sonra Gazaria'daki (Kırım) yerleşmelerin tamamını kapsayacak şekilde genişletildi ve bundan sonra kendisine, Kefe'deki ve tüm Kırım'daki Cenevizlerin konsolosu (consul ianuensium in Caffa et tota Gazaria) denildi¹¹⁵. 1363'te Karadeniz'in kuzeyindeki koloniler Kefe konsolosluğuna bağlı iken batıdaki Licostomo, Kili ve güneydeki Amasra, Sinop, Simisso ve Trabzon konsoloslukları Pera podestasının yetki alanındaydı¹¹⁶. 1365'te Sudak ve bağlı yerleşmelerin Cenevizler tarafından ele geçirilmesinden¹¹⁷ sonra Karadeniz kolonileri üzerinde Kefe konsolosluğunun yetkisi artırılarak Simisso dâhil olmak üzere Karadeniz'in güneyindeki koloniler Kefe idari merkezine bağlandı¹¹⁸.

Karadeniz'deki veya dünyanın diğer yerlerindeki tüm Ceneviz kolonileri idari ve hukuki bakımdan Cenova'nın küçük birer kopyaları olarak geliştiler. Cenova'daki cumhuriyet idaresi, kolonilerde de mevcuttu. Aralarındaki en bariz fark kolonilerin idarelerinden sorumlu podesta veya konsolosların kolonide seçilmesi yerine merkezden

¹¹² "...consules Ianuensium in Caffa et Savasto sicut tenentur potestates Ianuensium qui fuerint in Peyra. Item quod consules Ianuensium qui pro tempore fuerint in mari maiori et Turchia debeant et teneantur respondere potestati Ianue in Peyra et ipsi potestati reddere racionem, excepto consule de Caffa qui potestati Peyre respondere vel racionem reddere non teneatur." Promis 1871, s.213-214.

¹¹³ Promis 1871, s.207.

¹¹⁴ Sauli 1838, stn.390.

¹¹⁵ Promis 1871, s.213-214; Balbi 1973, s.29.

¹¹⁶ "Syndicatores vero potestatis Peyre syndicent et syndicare debeant consules et officiales Licostomi sive Chili, Symisso, Synopi et Trapesonde, ac omnes alios rectores et officiales si qui sunt in imperio Romanie et etiam qui fuerint pro comuni in aliquibus in Turchie". Bkz. Desimoni vd. 1901, stn.351-352; 1343'ten itibaren Kefe konsolosu "consuli ianuensi in Caffa et tota Gazaria" olarak anıldı; Balbi 1973, s.29.

¹¹⁷ Col. Ar. Man. 1969, s.94.

¹¹⁸ Khvalkov 2018, s.116-117.

atanmalarıydı. Podesta ve konsolosların atandıkları koloniyi ne şekilde yönetecekleri, kolonilerin işleyişinde hangi memuriyetlerin olacağı tüzüklerle belirlendi. Simisso ile ilgili yayınlanmış özel bir tüzük bulunmadığına göre; 14'üncü yüzyılın son çeyreğine kadar Pera'ya daha sonra Kefe'ye bağlanan Simisso konsolosluğu için Pera veya Kefe için hazırlanan her tüzüğün Simisso'da da uygulanmak zorunda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

İçeriğinden emin olmadığımız 1290 tüzüğü¹¹⁹ ile aynı başlıklara sahip ve Pera Podestası Russo Doria imzasını taşıyan 1304 yılına ait Pera tüzüğünde bahsedilen “*Quia multociens potestates, consules et rectores Ianuensium qui sunt per diversas mundi partes extra Ianuam... / Nitekim çoğu defa Cenova dışında, dünyanın farklı bölgelerinde bulunan Ceneviz yöneticileri ve konsolosları ve podestaları...*” ve “*Statuimus eciam firmiter et ordinamus quod omnes et singuli potestates, consules et rectores Ianuensium in imperio Romanie et in Caffa et in Cipro et in omnibus partibus.../ Güçlü bir şekilde karar veriyor ve düzenliyoruz ki Bizans İmparatorluğu'ndaki ve Kefe'deki ve Kıbrıs'taki ve tüm bölgelerdeki Ceneviz yöneticileri ve konsolosları ve podestaları hepsi ve ayrı ayrı...*”¹²⁰ ifadelerinde de açıkça belirtildiği üzere yayınlanan kurallar yalnızca Pera'yı değil, aynı zamanda Cenova'nın dünyanın farklı coğrafyalarında bulunan kolonilerindeki tüm yöneticileri ilgilendiriyordu. Dolayısıyla Pera tüzüğünde belirtilen hususlar, 1304'te var olan Simisso kolonisi için de geçerliydi. Bu tüzük hükümleri uyarınca; Simisso belediye idaresi (comune di Symisso)¹²¹, Cenova'nın dünyanın birçok bölgesinde bulunan kolonilerinde olduğu gibi doğrudan Cenova'dan atanan ve görev süresi kanunen bir yıl ile sınırlandırılan ve bu hizmeti karşılığında hazineden maaş alan¹²² konsolos (consul) tarafından yürütülüyordu¹²³. Cenova'da ataması yapılan konsolos, Simisso'ya hareket etmeden önce, haddini aşmaması ve görevini kötüye kullanmaması adına

¹¹⁹ Kuz' 2011.

¹²⁰ Promis 1871, s.218, 219.

¹²¹ M.C. 1381, f.269v; “...communi in Samastro, Symisso et Caffa... Bkz. Jorga 1896, s.83.

¹²² Konsolosların maaşları bağlı buldukları ana kolonilerin (Pera ve Kefe) hazinesinden ödenirdi. Simisso konsolosunun yıllık maaşını bilemiyor olsak da 5 Ocak 1380 tarihinde kolonilerin yönetici ve memurlarının maaşlarından kesinti yoluyla alınacak vergiler (stalia: gelir vergisi) belirlendi. Bu belgeye göre Simisso konsolosunun (consulatus de Simisso) maaşına 25 Ceneviz lirası vergi tarh olundu. Aynı belgeye göre Pera podestası ve Kefe konsolosunun maaşından 200 Ceneviz lirası stalia alınırken, Sudak konsolosu 25, Trabzon konsolosu 15, Tana konsolosu 10, Cembalo konsolosu 10, İskenderiye konsolosu 50 Ceneviz lirası stalia ödedi. Buradan hareketle kolonileri önem bakımından sıralamak mümkündür. Karadeniz'deki bahsi geçen Ceneviz kolonileri içerisinde Kefe'den sonra Simisso geldiği, Simisso konsolosunun maaşının Trabzon, Tana ve Cembalo konsolosundan daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Sudak konsolosu ile Simisso konsolosunun ödedikleri stalia (gelir vergisi) eşit olduğuna ve Sudak konsolosunun 1381 yılında 60 som maaş aldığına göre Simisso konsolosunun da bu miktarda maaş aldığı düşünülebilir. Bkz. Buongiorno 1977, s.281-282; Balard 1978, s.138,479.

¹²³ Balard 2017, s.567. 1302'de Simisso konsolosunun varlığı bilinmektedir. Bkz. Quirini-Poplowski 2018, s.283. 1314'te noter Francesco da Silva, Simisso konsolosunun hanesinde belgeler düzenlemiştir. Bkz. Assini 2018, s.75.

securitas (tedbir) denilen bir meblağı Cenova'da bırakmak zorundaydı¹²⁴. Daha sonra beraberindeki atama kararıyla birlikte Simisso'ya ulaştığında, Cenova kanunlarına harfi harfine uyacağına ve makamını kötüye kullanmayacağına dair yemin ederek selefinden görevi devralırdı. Konsolos hiçbir şekilde görevi boyunca yakın akrabalarını (babası, kardeşi veya oğlu) kayıramazdı¹²⁵. Konsolosun görevi devralmasından sonra yapması gereken en önemli iş kendisiyle birlikte koloninin idaresini yürütecek olan parlamentonun seçimini yapmaktı. Daha sonra, önceki konsolos zamanında yarım kalan davaları karara bağlamak zorundaydı. Nitekim konsolos, Simisso'daki Cenevizlerin mülkî idaresinden sorumlu olduğu kadar Cenevizler arasında çıkabilecek hukukî davaları karara bağlama yetkisine de sahipti¹²⁶. Simisso konsolosu, koloninin idaresini kolonide bulunan ve kendisine tahsis edilen bir evde gerçekleştirdiği gibi davaları da burada karara bağlıyordu¹²⁷. Görev süresi sona eren konsolos Simisso'yu terk etmeden önce, tüm memurlar için de geçerli olmak üzere görevi boyunca yaptığı tüm eylemler için Syndicler tarafından yargılanırdı¹²⁸. Şayet bir suç unsuru bulunursa idari para cezasına çarptırılır suçlu bulunmazsa Cenova'ya dönmesine izin verilirdi. Konsoloslukla ilgili tüm resmî yazışmalar ve kayıtlar, Cenova'daki noterler kolejinde olmak şartıyla tıpkı konsolos gibi doğrudan Cenova'dan atanan bir kañçılar yani sır kâtibi (*Cancellarius / Scriba Consulis*) tarafından kaleme alınıyordu¹²⁹. Konsolos kâtipliğini (*scribania del consolato*) yürüten memur, 14'üncü yüzyıl başlarında parlamento üyeleri arasından seçilen iki hazinedarın (*clavigeri*)¹³⁰ idaresindeki Simisso hazinesinin girdi ve çıktılarını kayıt etmekle de görevliydi. Yüzyılım sonlarına doğru hazinenin kontrolü aynı zamanda *massarius* (hazinedar) olan konsolos kâtibi tarafından sağlandı¹³¹. 1381 yılında bu görev Inofius de Puthéo'ya verilmişti¹³². Kendisine Anthonio de Como adında bir hizmetkâr tahsis edilen Inofius, görevleri karşılığında Kefe hazinesinden toplamda yıllık 54 som maaş aldı. Bunun 24 somu hazinedarlık, 15 somu kâtiplik, kalan 15 somu da hizmetkârı (*famulo*) için ödendi¹³³. Benzer şekilde Simisso'nun eski kâtibi (*olim scriba dicti loci*) olan Noter Donato de Clavaro da kâtiplik görevinden dolayı yıllık 15 som maaş almıştı¹³⁴. Konsolos

¹²⁴ Bu durum yalnızca Kefe konsolosu için geçerli değildir. Cenova idaresi, securitas uygulaması sayesinde, merkezden uzak kentlere atanan ister konsolos ister kañçılar olsun, görevlerini kötüye kullanabilecekleri ihtimalini düşünerek, bu tür haddi aşmaları peşinen önlemeye yönelik tedbir almıştır. Poggi 1901, stn.42,109; Tai 2004, dn.11. Kefe konsolosu 1316'da 1000 Ceneviz lirası securitas bırakmıştır. Sauli 1838, stn.387

¹²⁵ Carosi 1991, s.51; 1381 yılında Simisso konsolosu Ansaldus de Ansaldo idi. Bkz. M.C. 1381, f.231r.

¹²⁶ Lib. Iurium 1857, stn.50; ayrıca Codex Cumanicus'da da konsolos, yargıç olarak ifade edilmiştir. Bkz. Cod. Cum. 2015, s.216.

¹²⁷ "Actum in Simisso, in domo qui regitur curia consulis" Bkz. Assini 2018, s.76.

¹²⁸ Sindicatoribus in Simiso qui sindicent veteres officiales, Poggi 1901, stn.469.

¹²⁹ M.C. 1381, f.405v.

¹³⁰ Promis 1871, s.226,230.

¹³¹ Karpov 1990, s.88.

¹³² M.C. 1381, f.327r.

¹³³ M.C. 1381, f.404v, f.406r.

¹³⁴ M.C. 1381, f.283r, f.406r.

kâtipliğinden kesilen *stalia* (gelir vergisi) yıllık 5 Ceneviz lirasıydı¹³⁵. Konsolos ve konsolos kâtibiyle birlikte noterlik hizmeti verenler dışında, Simisso kolonisinin idaresiyle ilgili diğer birimler Simisso’da yine kanunlar ve tüzükler uyarınca oluşturuldu.

Konsolos, uhdesinde bulunan yürütme yetkisini Simisso’da ikamet eden Cenevizler arasından seçilen 24 üyeli parlamento ile paylaştı¹³⁶. 14’üncü yüzyıl başlarında, Pera tüzüğünde, toplam üye sayısının yarısı soylulardan (*nobilles*) kalan yarısı da halktan (*populares*) seçilmesi gerektiği belirtildi. 1316 tarihli Kefe tüzüğünde ise uygulama değişti ve halkın soylulara nazaran temsil oranı altıda bire düşürüldü¹³⁷. 1398 yılına gelindiğinde Cenova, Fransa Kralı VI. Carlo’nun bir valisi tarafından yönetilirken, parlamentoda soylu-halk temsil oranı yeniden yarı yarıya olacak şekilde düzenlendi ve Kefe’den gelen elçilere Simisso, Balaklava (Cembalo), Trabzon (Trebisonde) ve Amasra (Samastro) konsolosları ile bu kolonilerde görevli kâtiplerin ve hazine görevlilerinin atamalarının Cenova’dan yapılacağı hatırlatıldı¹³⁸. Ceneviz kolonilerinin idaresinde parlamentonun özel bir yeri vardı. Konsolos, şahsi olarak 24’ler parlamentosunun onayı olmadan ne bir vergi koyabilir ne de bir kurum ihdas edip kaldırabilirdi. Kamu hazinesinden yapılacak harcamalar gerekçesiyle birlikte parlamentonun onayına sunulmalıydı¹³⁹. Aslına bakılırsa sadece harcama kararları değil konsolosun alacağı tüm kararlar parlamento üyelerinin onayından geçmek zorundaydı. “Hayır” oyu anlamına gelen siyah ve “evet” oyu anlamı taşıyan beyaz taşlarla, gizlilik ilkesine sadık kalınarak yapılan oylamada açık sayım usulüyle oylar sayıldı ve alınan kararın uygulanması için beyaz taşların en az üçte iki çoğunluğu gözetildi¹⁴⁰. 24’ler parlamentosu haricinde, 24’ler parlamentosu üyeleri arasından seçilen ve 6 üyeden oluşan ikinci bir konye vardı. Bu kurulun üyeleri koloninin işleyişinde önemli çeşitli memurluklara getirildi¹⁴¹.

14’üncü yüzyıl başlarında, Simisso’daki temel gıda maddeleri üzerindeki denetim, vergilerin toplanması ve narh uygulaması, parlamento üyeleri arasından seçilen ve üçer aylık periyodlar halinde yılda ancak bir dönem görev yapan iki *ministros*’a bırakıldı. Yüzyılın sonlarında bu birim *officium ministrarie de Symisso* olarak adlandırıldı¹⁴².

¹³⁵ Buongiorno 1977, s.285.

¹³⁶ Pera’da ve Kefe’de 24 olan üye sayısı, Trabzon ve Tebriz’de 24 idi (*consilium dominorum viginti quatuor Trapesonde, ...constituis in Taurixio quando dicti viginti quatuor...consilio viginti quatuor mercatorum ianuensium...*) Sauli 1838, stn.337, 348. Buna göre 14’üncü yüzyıl başlarında Karadeniz’in Türkiye sahilinde önemli bir koloni olan Simisso’daki parlamentonun da 24 üyeden oluştuğu söylenebilir.

¹³⁷ Sauli 1838, stn.400.

¹³⁸ Rossi 1878, s.102-110; 10 Nisan 1398 kararnamesi; Canale 1844, s.675; Balard 1978, s.373.

¹³⁹ Promis 1871, s.224-226, 231.

¹⁴⁰ “...ad lapillos albos et nigros secrete et nisi due partes lapillorum ad minus fuerint albe...” Promis 1871, s.224-225; Sauli 1838, stn.395.

¹⁴¹ 24 ve 6’lar meclisi üyelerinden seçilen memuriyetler.

¹⁴² Balard 1978, s.133; Quirini-Poplowski 2019, s.135; *Officium ministrarie de Symisso* memurları, maaşları karşılığında 5 Ceneviz lirası gelir vergisi (*stalia*) ödediler. Bkz. Buongiorno 1977, s.282.

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

Simisso'da ticarettten dolayı tarh olunan vergiler *officium ponderis de Symisso* birimi tarafından toplandı¹⁴³.

Bir kale yerleşmesi (Castro) olan Simisso'nun güvenliği *capitano* (komutan) emri altında bulunan ve ücretleri Kefe hazinesinden ödenen askerler (sociorum / balistrorum) tarafından sağlandı¹⁴⁴. 1381 yılında Simisso muhafız erlerinin eski komutanı (olim capitaneo Symisso sociis) olarak tanıma fırsatı bulduğumuz Bernabo Litardo'nun yıllık maaşı 24 somdu. Ayrıca kendisine tahsis edilen hizmetkârın (famulo) masrafları ve maaşı için de yıllık 15 som aldı. Aynı yıl, Simisso muhafız erlerine ise aylık 1 som 11 saggio ve 6 karat ödendi¹⁴⁵. Böylece bir askerin maaşı yıllık 15 som ediyordu. Ayrıca *capitanus balistrorum* emri altında yaylı tüfekli askerler (balistrarius) de vardı¹⁴⁶. Bu askerlerin ekseri silahı, bir arbalet ustası (magister balistrorum) tarafından imal edilen ve bakımları yapılan balestra (balister/arbalet) idi¹⁴⁷.

Simisso'da Latin, Türk, Ermeni ve Rum gibi farklı din ve milletlerden tüccarlar ve ahali bulunuyordu. Karadeniz'deki Ceneviz kolonilerinde, Cenevizlerin hem yerel yöneticiler hem de Latin olmayan ahali ve tüccarlarla iletişimi *officium turcimanie* denilen resmî tercüme dairesi veya çok dil bilen tüccarlar aracılığıyla sağlanıyordu¹⁴⁸. Simisso'nun demografik yapısı dikkate alındığında Cenevizlerin yerel ahaliyle ve çevredeki Türklerle olan münasebetlerini tercümanlarla düzenlediklerini söylemek yanlış olmayacaktır.

Sonuç

Simisso, 13'üncü yüzyıl sonlarından 1417-18'e kadar, Ceneviz tüzüklerine ve kararnamelerine göre Cenova'dan atanan bir konsolos ile Ceneviz memurlar tarafından idare edilen ve idari sahası kurulu olduğu kaleyle sınırlı olan bir Ceneviz kolonisiydi. Cenevizlerin alelade koloniler kurmadıkları ve koloni kuracakları bölgenin önce keşfini yaptıkları bilinmektedir. Dolayısıyla Simisso'nun, Karadeniz'in diğer limanlarıyla olan bağlantısı, Anadolu ticaretinin kalbi ve tüccarların buluşma yeri olan Sivas'a ulaşım imkânı birlikte düşünüldüğünde Simisso kolonisinin kurulmasındaki temel fikir ortaya çıkmaktadır.

1280 yılından itibaren Latince kaynaklarda kullanılan Sumeso, Xumisso, Simesso, Symesso, Symisso veya Simisso gibi çok farklı ifadeler hem Ceneviz Simisso hem de

¹⁴³ Simisso vergi memurları maaşları karşılığında 5 Ceneviz lirası gelir vergisi ödedi. Bkz. Buongiorno 1977, s.133; Quirini-Poplowski 2019, s.135.

¹⁴⁴ Stipendio balistrorum capsorum de symisso M.C. 1374, f.212r; stipendio sociorum et aliorum symisso M.C. 1381, f.227r, 327r., 404v, 405v, 406r.

¹⁴⁵ M.C. 1381, f.404v, f.405v, f.406r.

¹⁴⁶ M.C. 1381, f.314v.

¹⁴⁷ M.C. 1374, f.211v, 212r; M.C. 1381, f.226v; Karpov 1998, s.13.

¹⁴⁸ "Interpres seu torcimanus...", Jorga 1896, s.81; Promis 1871, s.231; Sauli 1838, stn.400; 1360 yılında Kili'de ikamet eden ancak aslen Simisso'lu olan Iohane Caldi de Symisso, Rumca ve Latince dillerine hâkimdi ve tercümeler yapabiliyordu. "Iohane Caldi de Symisso, interpretante hanc vendicionem et confessionem de lingua Latina in Gregescha et de Gregescha in Latin... Bkz. Balard 1980, s.129; ...olim scribe litterarum grecorum pro communi in Castro Licostomi. Bkz. Jorga 1896, s.75.

Müslüman Samsun’u tanımlarken kullanılmıştır. Söz konusu ortak kullanım, birbirine yakın olan iki yerin birbirleriyle karışmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda 1280’de Sivas’ta düzenlenen bir noter belgesinde bahsedilen Xumisso adlı yerin Ceneviz kolonisi olan Simisso mu yoksa Müslüman Samsun mu olduğu kesinlik kazanmamış bir konudur. Dolayısıyla bu belgeyle, 1280 yılında Simisso kolonisinin mevcut olduğunu söylemek mümkün değildir. Dönemin kaynakları bir bütün olan düşünüldüğünde, herhangi bir yerleşmeyi Ceneviz kolonisi olarak nitelendirebilmek için;

1. Yerel otoriteyle Cenevizler arasında imzalanan bir anlaşma olmalı,
2. Koloninin idaresinden sorumlu Ceneviz konsolosundan, konseyden ve Ceneviz memurlardan bahseden deliller bulunmalı,
3. Ceneviz konsolosundan veya memurlarından bahsedilmiyor ise en azından bir koloninin temel yapıları olan logia, kilise, darülaceze, hamam, fırın, depo ve tüccarlar için inşa edilmiş yapıları gösteren bilgiler olmalıdır.

Simisso kolonisinin kuruluşuyla ilgili ilk imtiyazın ne zaman, kimden ve hangi şartlar altında alındığını gösteren herhangi bir belge, günümüze ulaşmadığından veya henüz keşfedilmediğinden dolayı bilinmemektedir. Dolayısıyla çalışmamızda diğer çalışmalarda da olduğu gibi Simisso kolonisinin kuruluş dönemi kesin tarihlere indirgenememiştir. Karadeniz’deki Ceneviz kolonilerinin kuruluşlarıyla ilgili temel sorun haline gelen bu durum ancak yeni belgelerin keşfiyle çözülebilecektir. Simisso’da Cenevizlerin kalıcı olarak yerleştiklerini ve burada, bir kolonide bulunan temel yapıları inşa ettiklerini gösteren mevcut en erken belgeler 1290’lı yıllara aittir. 14’üncü yüzyıl başlarında ise Simisso’yu yöneten Ceneviz konsolosundan bahseden deliller vardır. Bu ifadelerden, Simisso kolonisinin kesin kuruluş tarihi bilinmese de çalışmada da değinildiği üzere 1290’lardan itibaren var olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

Simisso kolonisiyle ilgili başka bir problem de koloninin bir yangın afetiyle yok olması ve Osmanlılar tarafından ele geçirilmesinden sonra Simisso Kalesi’nin yıktırılmasıdır. Simisso’nun yaşadığı felaket, koloninin mimari öğelerinin yok olmasına neden olduğu gibi koloninin lokalizasyonunu zorlaştırmıştır. Yine de Simisso’yla ilgili, gerek 14-15’inci yüzyıl kaynaklarından gerekse de 19’üncü yüzyıl seyyahlarından ve Başkanlık Osmanlı Arşivi’ndeki plan ve krokilerden edinilen bilgilerle, koloninin muhtemel lokalizasyonu tarafımızca yapılmış ve günümüzdeki Kalyon burnu civarına yerleştirilmiştir (Ek 6).

Simisso kolonisinin idâri sistemi, Karadeniz’deki diğer Ceneviz kolonileriyle aynıdır. Kolonide Latin, Rum ve Ermeniler yaşamaktadır. Simisso’lular, Müslüman Samsun’la ve çevredeki diğer Türklerle ticari ilişkileri geliştirdikleri gibi Karadeniz’deki diğer kıyı kentlerinde de ticaret yapmışlardır. Simisso limanından icra edilen ticaret 14’üncü yüzyıl boyunca artarak devam etmiştir. Bu bağlamda Simisso limanı, Karadeniz kentlerine ulaşım noktasında ve özellikle Anadolu ile Kırım limanları arasında yapılagelen ticarete tüccarların uğrak yeri olmuştur.

Kaynakların verdiği bilgiler, Simisso’da icra edilen ticareten dolayı elde edilen vergilerin aktarıldığı bir koloni hazinesinin olduğuna işaret etmektedir. Simisso’daki konsolos kâtibi, aynı zamanda massaria denilen hazine muhasebesinden de sorumlu tutulmuştur. Buradan yola çıkılarak tıpkı Kefe hazinesinin muhasebe defterleri gibi

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

Simisso hazinesinin kayıtlarının tutulduğu bir muhasebe defterinin varlığı anlaşılmaktadır. Eğer yok olmadıysa, şimdiye kadar keşfedilmeyen bu defterlerin bulunması halinde Simisso kolonisinin idari, ekonomik ve demografik yapısıyla kentsel alanı hakkında daha fazla bilgiye ulaşmak mümkün olacaktır.

Son olarak, Osmanlıların Simisso'yu fethetmeleriyle sonuçlanan ve Osmanlı kroniklerinin de tarih vermeden bahsettiği yangın felaketi, Lorenzo di Comporotondo'nun 1424'te Cenova makamlarına verdiği dilekçede geçen "yaklaşık 7 yıl önce" ifadesinden yola çıkılarak 1417-1418 yıllarına tarihlendirilmiş ancak yangının kesin tarihi bulunamamıştır. Osmanlılar, 1419'da Müslüman Samsun'u ilhak ettikten sonra 1420'de Simisso Kalesi'ni yıktırarak, koloniye tamamen son vermişlerdir. Böylelikle Osmanlıların Karadeniz'de fethettikleri ilk Ceneviz kolonisi Simisso olmuştur.

KAYNAKLAR

a. Arşiv Belgeleri

- BOA PLK.p. 810 Başkanlık Osmanlı Arşivi, Plan, Proje ve Krokiler / Samsun Planı.
- BOA PLK.p. 3427 Başkanlık Osmanlı Arşivi, Plan, Proje ve Krokiler / Samsun Planı.

b. Yayınlanmış Arşiv Belgeleri

- Assini 2018 Alfonso Assini, “Atti Rogati Nel Mar Nero e nel Mediterraneo dai Notai Filippo Fasceto e Francesco da Silva el 1314-1315”, *The Black Sea Region in the Middle Ages, X, Notai Genovesi in Oltremare: Atti Redatti a Caffa ed in Altre Località del Mar Nero nei Secoli XIV e XV*, Ed. S. P. Karpov, St. Petersburg, s.31-176.
- Balard 1973 Michel Balard, *Genes et L'outre-Mer I: Les Actes de Caffa du notaire Lamberto di Sambuceto 1289-1290*, Paris.
- Balard 1980 Michel Balard, *Genes et L'outre-Mer II: Actes de Kilia du notaire Antonio di Ponzo 1360*, Paris.
- Balbi 1973 Giovanna Balbi, “Atti Rogati a Caffa da Nicolo Beltrame (1343-44)”, *Notai Genovesi in Oltremare Atti Rogati a Caffa e a Licostomo (Sec. XIV)*, Genova, s.8-134.
- Balbi ve Raiteri 1973 Giovanna Balbi – Silvana Raiteri, *Notai Genovesi in Oltremare Atti Rogati a Caffa e a Licostomo (Sec. XIV)*, Genova.
- Balletto 2000 Laura Balletto, *Liber Officii Provisionis Romanie (Genova, 1424-1428)*, Genova.
- Balletto ve Basso 2018 Laura Balletto-Enrico Basso, “Atti Redatti a Caffa dal Notaio Giovanni de Labaynoy nel 1410-1412”, *The Black Sea Region in the Middle Ages, X, Notai Genovesi in Oltremare: Atti Redatti a Caffa ed in Altre Località del Mar Nero nei Secoli XIV e XV*, Ed. S. P. Karpov, St. Petersburg, s.347-471.
- Belgrano 1885 “Cinque Documenti Genovesi Orientali”, *ASLi*, 17, Yay., L. T. Belgrano, s.221-251.
- Bratianu 1927 G. I. Bratianu, *Actes des notaires génois de Péra et de Caffa de la fin du XIIIe siècle (1281-1290)*, Bucarest.
- Desimoni 1877 “Intorno Alla Impresa di Megollo Lercari in Trebisonda: Lettera di Bartolomeo Senarega a Giovanni Pontano”, *Atti della Società Ligure di Storia Patria*, XIII, Yay., Conerlio Desimoni, Genova, s.495-536.
- Karpov 1998 P. Karpov, “Regesti Dokumentov Fonda Diversorum Filze Sekretnogo Arhiva Genui, Otnosyatšiesya k İstorii Priçernomor'ya”, *Priçernomor'e v Srednie Veka* 3, Ed., S.P. Karpov, Sankt-Peterburg, s.9-81.

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

- Lib. Iurium 1854 “Liber Iurium Reipublicae Genuensis”, *Historiae Patriae Monumenta*, I, Turin.
- Lib. Iurium 1857 “Liber Iurium Reipublicae Genuensis”, *Historiae Patriae Monumenta*, II, Turin.
- Mambirini 2004 *I Cartolari del Notaio Nicolò di Santa Giulia di Chiavari (1337, 1345-1348)*, Yay., Francesca Mambirini, Genova.
- Pistarino 1971 Geo Pistarino, *Notai Genovesi in Oltremare Atti Rogati a Chilia da Antonio di Ponzio (1360-61)*, Genova
- Promis 1871 *Statuti della Colonia Genovese di Pera*, Ed., Vingenzo Promis, Torino.
- Desimoni vd. 1901 “Regulae Communis Ianue Anno MCCCLXIII Tempore Ducatus Domini Gabrielis Adurni Conditae”, *Monumenta Historiae Patriae XVIII: Leges Genuenses*, Yay., C. Desimoni, L.T. Belgrano, V. Poggi, Torino, stn.243-388.
- Jorga 1896 N. Jorga, “Notes et Extraits Pour Servir a L’histoire des Croisades au XVe Siecle”, *Revue de L’Orient Latin* 4, Paris, s.25-118, 226-320, 503-612.
- Jorga 1897 N. Jorga, “Notes et Extraits Pour Servir a L’histoire des Croisades au XVe Siecle”, *Revue de L’Orient Latin* 5, Paris, s.108-212, 311-386.
- Jorga 1898 N. Jorga, “Notes et Extraits Pour Servir a L’histoire des Croisades au XVe Siecle”, *Revue de L’Orient Latin* 6, Paris, s.50-143, 370-434.
- M.C. 1374 *Massaria* *Caffae*
1374:<http://hist.msu.ru/departments/8823/projects/MC1374/2700/> (E.T. 08/05/2021)
- M.C. 1381 *Massaria* *Caffae*
1381:<http://hist.msu.ru/departments/8823/projects/MC1381/> (E.T. 08/05/2021)
- M.C. 1424 *Massaria* *Caffae*
1424:<http://hist.msu.ru/departments/8823/projects/MC1424/> (E.T. 08/05/2021)
- Rossi 1878 Girolamo Rossi, “Gli Statuti della Liguria”, *Atti della Societa Ligure di Storia Patria* XIV, Genova.
- Rovere 1983 Antonella Rovere, “Le Carte del Monestero di San Benigno di Capodifaro (Secc. XII-XV)”, *Atti Della Societa Ligure di Storia Patria, Nuova Serie* XXIII/XCVII/I, Genova.
- Sauli 1838 Ludovico Sauli, “Imposicio Officii Gazariae”, *Monumenta Historiae Patriae: Leges Municipales*, Turin: Regio typographo, stn.305-430.
- Statutum Caphe 1881 “Statutum Caphe”, *Atti della Societa Ligure di Storia Patria* VII/II/II, Genova, s.575-680.

c. Ana Kaynaklar

- Akropolites 2008 Georgios Akropolites, *Vekâyiname*, Çev., Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Aksarayî 2000 Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, Çev., Mürsel Öztürk, TTK Yayınları, Ankara.
- Aksaraylı 1999 Aksaraylı Mehmed oğlu Kerimüddin Mahmud, *Müsâmeret ül-Ahbâr: Mogollar Zamanında Türkiye Selçukluları Tarihi*, Neşr Osman Turan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Âşıkpaşazâde 2013 *Âşıkpaşazâde Tarihi: Osmanlı Tarihi (1285-1502)*, Haz., Necdet Öztürk., İstanbul.
- Badoer 1956 *Il Libro dei Conti di Giacomo Badoer (Constantinopoli 1436-1440)*, Yay., Umberto Dorini- Tommaso Bertele, Roma.
- Behiştî 2016 Behiştî Ahmed Çalebi, *Târîh-i Behiştî, Vâridât-ı Sübhânî ve Fütühât-ı Osmânî (791-907 / 1389-1502) II*, Haz., Fatma Kaymaz, TTK, Ankara.
- Caffaro vd. 1890 *Annali Genovesi di Caffaro e de'suoi Continuatori dal MXCIX al MCCXCIII*, I, Yay., Luigi Tommaso Belgrano, Roma.
- Caffaro vd. 1901 *Annali Genovesi di Caffaro e de'suoi Continuatori dal MCLXXIV al MCCXXIV*, 2, Yay., Luigi Tommaso Belgrano – Cesare Imperiale di Sant' Angelo, Roma.
- Caffaro vd. 1923 *Annali Genovesi di Caffaro e de'suoi Continuatori dal MCCXXV al MCCL*, 3, Cesare Imperiale di Sant' Angelo, Roma.
- Caffaro vd. 1926 *Annali Genovesi di Caffaro e de'suoi Continuatori dal MCCLI al MCCLXXIX*, 4, Cesare Imperiale di Sant' Angelo, Roma.
- Caffaro vd. 1929 *Annali Genovesi di Caffaro e de'suoi Continuatori dal MCCLXXX al MCCLXXXIII*, 5, Cesare Imperiale di Sant' Angelo, Roma.
- Cod. Cum. 2015 *Codex Cumanicus*, Haz., Mustafa Argunşah, Galip Güner, İstanbul.
- Clavijo 2016 Ruy Gonzâlez de Clavijo, *Timur Devrinde Kadis'ten Semerkand'a Seyahat*, Çev., Ömer Rıza Doğrul, İstanbul.
- Col. Ar. Man. 1969 *Colophons of Armenian Manuscripts 1301-1480: A Source for Middle Eastern History*, Trans., Avedis, K. Sanjian, Harvard University Press, Cambridge-Massachusetts.
- Ebü'l-Fidâ 2017 *Ebü'l-Fidâ Coğrafyası*, Çev., Ramazan Şeşen, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- El-Ömerî 2014 Şihabeddin b. Fazllullah El-Ömerî, *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım: Mesâlikü'l Ebsâr*, Çev., Ahsen Batur, İstanbul.
- Evliya Çelebi 2013 Evliya Çelebi, *Seyâhatnâme (I. ve II. Cilt): İndeksli Tıpkıbasım*, 1, Yay. Haz., Seyit Ali Kahraman, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

- Giustiniani 1854 Agostino Giustiniani, *Annali della Repubblica di Genova I*, Genova.
- Gregorae 1830 Nicephori Gregorae, *Byzantina Historia*, Graece et Latine, II, Yay., Ludovici Schopeni, Bonnae.
- Hadîdî 2015 *Hadîdî Tarihi: Manzum Osmanlı Tarihi (1285-1523)*, Haz., Necdet Öztürk, İstanbul.
- İbn Battûta 2015 Ebû Abdullah Muhammed İbn Battûta Tancî, *İbn Battûta Seyahatnamesi*, Çev., A. Sait Aykut, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- İbni Arabşah 2012 İbni Arabşah, *Acâibu'l-Makdûr (Bozkırdan Gelen Bela): Acâibu'l Makdûr fî Nevâib-i Timûr*, Çev., Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul.
- İbn Bibi 2014 İbn Bibi El-Hüseyin b. Muhammed b. Ali El-Ca'feri Er-Rugadi, *El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fî'l-Umûri'l-Alâ'iyye: Selçuknâme*, II. Tercüme, Çev., Mürsel Öztürk, Ankara.
- İbnü'l-Esîr 2016 İbnü'l-Esîr, *İslâm Tarihi: El-Kâmil Fi't-Târih Tercümesi*, C.10, Çev., Ahmet Ağırakça vd., İstanbul.
- Khoniates 2013 *Niketas Khoniates'in Historia'sı (1195-1206): İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması*, Çev., Işın Demirkent, İstanbul.
- Kinneir 1818 John Macdonald Kinneir, *Journey Through Asia Minor, Armenia and Koordistan, in the years 1813-1814*, London.
- Moltke 1969 Feldmareşal Helmuth von Moltke, *Moltke'nin Türkiye Mektupları*, Çev., Hayrullah Örs, İstanbul.
- Neşrî 2008 Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihânnümâ 6. Kısım: Osmanlı Tarihi (687-890/1288-1485)*, Haz., Necdet Öztürk, İstanbul.
- Oruç Beğ 2014 *Oruç Beğ Tarihi: Osmanlı Tarihi (1288-1502)*, Haz., Necdet Öztürk, İstanbul.
- Pachymeres 1999 Georges Pachymeres, *Relations Historiques IV*, Livres X-XIII, Yay., Albert Failler, Paris.
- Panaret 2004 *Panaret'in Trabzon Tarihi*, Yay., A. Hahanov, Çev., Enver Uzun, Trabzon.
- Pegolotti 1936 Francesco Balducci Pegolotti, *La Pratica Della Mercatura*, Ed., Allan Evans, The Mediaeval Academy of America, Cambridge/Massachusetts.
- Perdenone 1891 *Les Voyages en Asie au XIVe Siecle du Bienheureux Frere Odoric de Pordenone Religieux de Saint-François*, Yay., Henri Cordier, Paris.
- Poggi 1901 Victorius Poggi, "Leges Genuenses", *Historiae Patriae Monumenta XVIII*, Turin.
- Porphyrogenitus 1985 Constantine Porphyrogenitus, *De Administrando Imperio*, Ed. GY. Moravcsik, Trans., R.J.H. Jenkins, Washington D.C.

- Ruysbroeckli Willem 2010 Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk 1253-1255*, Çev., Zülal Kılıç, İstanbul.
- Schiltberger 1885 Hans Schilbergers *Reisebuch, nach der Nürnberger Handschrift*, Yay., Dr Valentin Langmantel, Tübingen.
- Schiltberger 2008 Johann Schiltberger, *Als Sklave im Osmanischen Reich und bei den Tartaren: 1394-1427*, Wiesbaden.
- Stellae 1975 Georgii et Iohannis Stellae, *Annales Genuenses*, Yay., Giovanna Petti Balbi, Bologna.
- Strabon 2000 Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV)*, Çev., Adnan Pekman, İstanbul.
- Tiesenhausen 1941 *Altınordu Devleti Tarihine Ait Metinler*, Yay., W. De Tiesenhausen, Çev., İsmail Hakkı İzmirli, İstanbul.
- Varagine 1876 *Continuazione della Cronaca di Jacobo di Varagine dal MCCXCVII al MCCCXXXII*, Yay. Vincenzo Promis, Genova.

d. Araştırma-İnceleme Eserler

- Antonio 1832 Lobero Antonio, *Memorie Storiche della Banca di S. Giorgio*, Genova.
- Atasoy 1994 Sümer Atasoy, *Antikçağda Amisos*, Doktora Tezi, İstanbul.
- Aydın 2006 Filiz Aydın, “Sinop, Alaiye (Süleyman Pervane) Medresesi”, *Vakıflar Dergisi* 10, s.251-272.
- Balard 1978 Michel Balard, *La Romanie Génoise (XIIe -début du XVe siècle)*, I, Genova.
- Balard 2017 Michel Balard, *Gênes et la Mer - Genova e il Mare*, Genova.
- Barker 2019 Hannah Barker, *That Most Precious Merchandise: The Mediterranean Trade in Black Sea Slaves 1260-1500*, Philadelphia.
- Baykara 2013 Tuncer Baykara, “Samsun Örneğinde XIV. Yüzyıl Başlarında Karadeniz Ticaretinin Gelişmesi”, *Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik-Samsun I*, Ed., Osman Köse, Samsun, s.51-53.
- Belgrano 1916 L. T. Belgrano, *Storia Coloniale dell'Epoca Antica, Medievale e Moderna*, Firenze.
- Bratianu 1929 G. I. Bratianu, *Recherches sur le Commerce Génois dans la Mer Noire au XIIIe Siècle*, Paris.
- Buongiorno 1977 Mario Buongiorno, *L'Amministrazione Genovese nelle "Romania": Legislazione-Magistrature-Fisco*, Genova.
- Cahen 2012 Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Çev., Erol Üyepazarcı, İstanbul.
- Carosi 1991 Carlo Carosi, “Notai Genovesi Medievali in Oltremare: Area del Mar Nero”, *Vita Notarile nr.1-2*, s.47-57.

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

- Ciociltan 2008 Virgil Ciociltan, “Chestiunea Strâmtoirilor în Politica Sultanului Otoman Murad II (1421-1451), *Analele Universităţii*”, Dunărea de Jos” Galaţi, Seria 19, Istorie, tom VII, s.41-57.
- Dilcimen 1940 Kazım Dilcimen, *Canik Beyleri*, Samsun.
- Emir 2012 Osman Emir, “M.Ö. VI. Yüzyılda Samsun ve Çevresinde Kolonizasyon Faaliyetleri”, *Uluslararası Samsun Sempozyumu (13-16 Ekim 2011)* 3, Samsun, s.663-672.
- Fleet 2009 Kate Fleet, *Erken Osmanlı Döneminde Türk-Ceneviz Ticareti*, Çev., Özkan Akpınar, İstanbul.
- Karpov 1990 S. P. Karpov, *İtal'yanskıe Morskıe Respubliki i Yujnoe Priçernomor'e v XIII-XV vv.: Problemi Torgovli*, Moskva.
- Karpov 1993 S.P. Karpov, “The Grain Trade in the Southern Black Sea Region: The Thirteenth to the Fifteenth Century”, *Mediterranean Historical Review* 8/1, s.55-73.
- Karpov 1995 S.P. Karpov, “New Documents on the Relations Between the Latins and the Local Population in the Black Sea Area (1392-1462)”, *Dumbarton Oaks* 49, s.33-41.
- Karpov 2001 S. Karpov, *Srednevekoviy Pont*, Lewiston/Queenston/Lamper.
- Kaya 2006 Selim Kaya, *I. Gıyâseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)*, Ankara.
- Khvalkov 2015 Ievgen Alexandrovitch Khvalkov, *The Colonies of Genoa in the Black Sea Region: Evolution and Transformation*, Appendix: Volume II, Florence.
- Khvalkov 2018 Evgeny Khvalkov, *The Colonies of Genoa in the Black Sea Region: Evolution and Transformation*, New York/London.
- Kılıç 2013 Emel Kılıç, “Bir Ortaçağ Yerleşiminin İktisadî Yapısı Üzerine Bazı Değerlendirmeler: XIII-XV. Yüzyıllar Arasında Samsun”, *Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik-Samsun I*, Ed., Osman Köse, Samsun, s.19-44.
- King 2015 Charles King, *Karadeniz*, Çev., Zülal Kılıç, İstanbul.
- Kuz' 2011 A. I. Kuz', “Statut Kafi 1290 r. jak dzherelo z rann'oi istorii genuev'kih torgovel'nih kolonij u Krimu”, *Istorija Torgivli, Podatkov ta Mita* 2/4, s.14-19.
- Mercan 2020 F. Özden Mercan, “Karadeniz’in Güney Kıyılarında Ceneviz Varlığı ve Faaliyetleri (13.-15.yy)”, *Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu 23-24 Kasım 2018*, Yay.Haz., Ali Ertuğrul, Fırat Yaşa, Ankara, s.399-420.
- Metin 2008 Tülay Metin, “Türkiye Selçuklu Devleti’nin Karadeniz’deki Siyasî ve Askerî Faaliyetleri”, *Akademik İncelemeler* 3/2, s.13-26.

- Nicol 2000 Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik: Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine Bir Araştırma*, Çev., Gül Çağalı Güven, İstanbul.
- Öz 1999 Mehmet Öz, *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, Ankara.
- Öz 2009 Mehmet Öz, “Samsun”, *DİA* 36, İstanbul, s.83-88.
- Özergin 1971 M. Kemal Özergin, “Türkiye Kitabeleri I. (Samsun) Kale-Kapısı Mescidi II. (Alaşehir) Şeyh Sinan Türbesi”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, 4, 1971, ss.61-72.
- Quirini-Popławski 2018 Rafał Quirini-Popławski, “Simisso: historia, lokalizacja i wygląd geneńskiej placówki w Poncie”, *Polonia Italia Mediterraneum: studia ofiarowane Pani Profesor Danucie Quirini-Popławskiej*, Ed., Łukasz Burkiewicz, Rafał Hryszko, Wojciech Mruk, Piotr Wróbel, Kraków.
- Quirini-Popławski 2019 Rafał Quirini-Popławski, “New Research on Genoese Colonies-Samastrı and Simisso in the First Half of the 15th Century”, *Orta Çağ'da Anadolu'da Kültürel Karşılaşmalar: 12-15. Yüzyıllarda Anadolu'da İtalyanlar Sempozyum Bildirileri (13 Mayıs 2016)*, Ankara, s.131-151.
- Primaudaie 1848 F. Élie de La Primaudaie, *Études sur le Commerce au Moyen Âge. Histoire du Commerce de la mer Noire et des Colonies Génoises de la Krimée*, Paris.
- Ramsay 1960 W.M. Ramsay, *Küçük Asya'nın Tarihi Coğrafyası*, Çev., Mihri Pektaş, İstanbul.
- Sağlam 2018 Sercan Sağlam, *Urban Palimpsest at Galata and Architectural Inventory Study dor the Genoese Colonial Territories in Asia Minor*, (Basılmamış Doktora Tezi), Department of Architecture and Urban Studies, Preservation of the Architectural Heritage PhD Program 30th Cycle, Politecnico di Milano.
- Stello 2012 Annika Stello, *Grenzerfahrung: Interaktion und Kooperation im Spätmittelalterlichen Schwarzmeerraum*, Doktora Tezi, Trier. https://ubt.opus.hbz-nrw.de/files/537/Stello_Diss.pdf.
- Stopka 2017 Krzysztof Stopka, *Amenia Christiana: Armenian Religious Identity and the Churches of Constantinople and Rome (4th – 15th century)*, Krakow.
- Tai 2004 Emily Sohmer Tai, “Restitution and the Definition of a Pirate: The Case of Sologrus de Nigros”, *Mediterranean Historical Review* 19/2, s.34-70.
- Tellioğlu 2004 İbrahim Tellioğlu, “Samsun'a Türk Yerleşiminin Tarihi Gelişimi”, *Turkish Studies* 9/4, s.1107-1117.
- Tezcan 2012 Mehmet Tezcan, *Klasik ve Ortaçağ Dönemlerinde Karadeniz ve Kafkasya*, Trabzon.
- Tunç-Özbek 2020 Zekiye Tunç, Arzu Özbek, “Sinop'ta Selçuklu Mirası”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 48, s.285-312.

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

- Turan 1993 Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye: Siyâsi Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1318), İstanbul.
- Turan 2000 Şerafettin Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri I: Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, Ankara.
- Tüfekçiöğlü ve Boran 2004 Abdülhamit Tüfekçiöğlü, Ali Boran, "Kitabelerin Diliyle Samsun Kalesi ve İç Kale Mescidi", *Vakıflar Dergisi XXVIII*, Ankara, s.283-290.
- Vasiliev 1936 A.A. Vasiliev, "The Foundation of The Empire of Trebizond (1204-1222)", *Speculum* 11/1, January, s.3-37.

Kısaltmalar

Cod. Cum.	Codex Cumanicus
Col. Ar. Man.	Colophons of Armenian Manuscripts
f.	Foglio / Varak
Lib. Iurium	Liber Iurium Reipublicae Genuensis
M.C.	Massaria Caffae

SUMMARY

The Venetians, in agreement with the Pisans, expelled the Genoese from Acre, the crusader capital and an important commercial center in the Eastern Mediterranean, in 1258. Thereupon, the Genoese met with Michael VIII Palaiologos, Emperor of Nicea, to take revenge on the Venetians, for the damage they had suffered in the Eastern Mediterranean. On March 13, 1261, they pledged to assist Emperor Michael VIII Palaiologos on the expulsion of the crusaders and Venetians from Constantinople. In return, the emperor granted the Genoese the privilege of settling in the cities and ports of the Empire, free trade, and sailing freely to the Black Sea.

The Treaty of Nymphaeum, signed on March 13, 1261, came into force after it was ratified in Genoa on July 10, 1261. The Genoese armed a fleet of 10 galleys and 6 ships under the command of Captain Marino Boccanegra and sent them to the command of Emperor Michael VIII Palaiologos to liberate Constantinople from the crusader occupation. Meanwhile, Alexios Strategopoulos, the commander of Nikea, who was located near Constantinople, took advantage of the Venetian bail's expedition to Daphnousia and captured Constantinople, which was defenseless with a small number of guards. Subsequently, Emperor Michael VIII Palaiologos came to Constantinople and became the owner of the throne and crown.

The Venetians were banned from Constantinople and the Black Sea. Although Constantinople was liberated without Genoese assistance, the Emperor gave the Genoese all the concessions he had promised on March 13, 1261. Thus, the Genoese, seizing the opportunities of settling in Constantinople, sailed to the Black Sea, which offered a great opportunity to reach the heart of the east and to have rich commercial goods. Genoese

made agreements with the states bordering the Black Sea and founded many colonies along the coasts, primarily in Caffa, in Trebisonda, and in Simisso where is the main subject of this study.

Due to the lack of resources, it is not known exactly when and with which agreement the Genoese Simisso colony was founded, located around the present-day Kalyon Cape, approximately 2 km north of Muslim Samsun. The earliest available documents on Simisso can be traced back to 1280. It has been understood from some notary documents issued both in Caffa and Simisso that the Genoese settled permanently in Simisso from 1290 onwards. In addition, Karım al-Dīn Aqsarāī, while describing the events of the end of the 13th century in his work *Musāmarat al-akhbār va musāyarat al-akhyār*, referred to the Genoese in Simisso by including the phrase “The European community of Samsun / زمره فرنكان ساميسون”.

A testament written in Simisso in 1298 shows that there was a catholic church, a hospice, and a cemetery here. The existence of these structures is confirmed in the notary documents issued in Simisso in 1314-1315. Furthermore, the logia, stores, shops, and houses for merchants, which were the main structures of a colony, were built.

In the 14th century, Simisso was a thriving market with easy access to both the Anatolian hinterland and other ports in the Black Sea. Simisso was also the most important colony for the Genoese in the Black Sea, who were expelled from Trebisonda, Sinope, and Caffa in the early 14th century. Until the 1370s, it was subordinate to the high administration of Pera, one of the two main administrative centers of the Genoese colonies in the Black Sea. Later, it remained attached to the consulate of Caffa until it was destroyed by a fire in 1417-1418.

The administration of Simisso was carried out by a consul, who was also a judge, appointed directly from Genoa for a one-year term each year. The correspondence of the consulate and the arrangement of official documents had been carried out by a chancellor who was also responsible for the treasury and was appointed from Genoa just like the consul. The wight tax in the colony were collected by the *officium ponderis de Symisso*. The bazaar was supervised by *officium ministrarie de Symisso*. The security of the Simisso fortress and the colony was provided by mercenaries at the command of a commander.

In the first quarter of the 15th century, the Genoese Simisso in other word Infidel Samsun, an important port in the Black Sea trade, destroyed by a fire of unknown cause. People of all ages lost their lives in this great disaster. According to Russian historian Sergey Karpov, the fire was set by the Ottomans in 1422. He cited the 1424 petition of Lorenzo di Comporotondo, one of the victims of the Simisso fire, as his source. However, when the text of the petition is examined, there is no evidence that the fire broke out in 1422, nor that it was the Ottomans who started this fire. Despite this, it has been understood from the expression “about 7 years ago” in the aforementioned petition that the Simisso fire started in 1417 or 1418.

Shortly after the fire, the Ottomans captured Simisso. In 1419, they also captured the Muslim fortress in the south of Simisso without a battle. In 1420, Timurtash Bei, a military official of Ottomans in Samsun, had demolished the abandoned fortress of

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

Simisso and immortalized it with an inscription. The Genoese made several attempts to reconstruct the fortress of Simisso between 1421 and 1425. They got permission from Sultan Murad II for the reconstruction of the fortress. Despite all the preparations in Caffa, the colony could not be founded again. However, during the 15th century, the commercial relations of the Genoese or other Latins with Samsun did not cease.

Ekler

Ek 1: 1402 Tarihli Simisso Kitabesi (Quirini-Popławski 2018, Ek-4)

Ek 2: Simisso'nun Yıkımından Sonra Yazdırılan Kitabeye (Quirini-Popławski 2018, Ek-5)

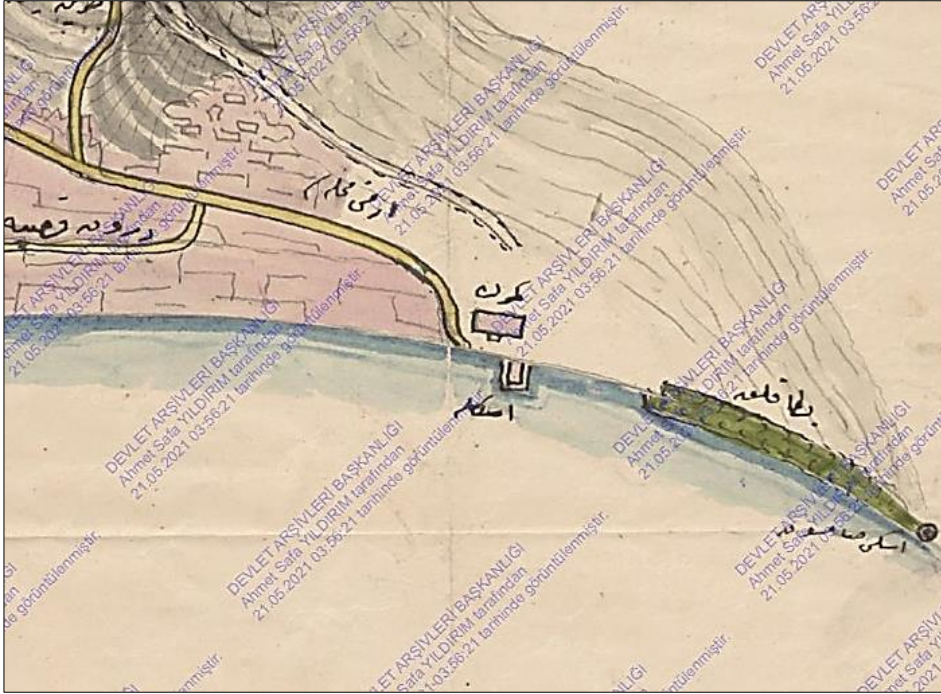

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

Ek 3: 19'uncu Yüzyılda Samsun Planı (BOA, PLK.p 810.)

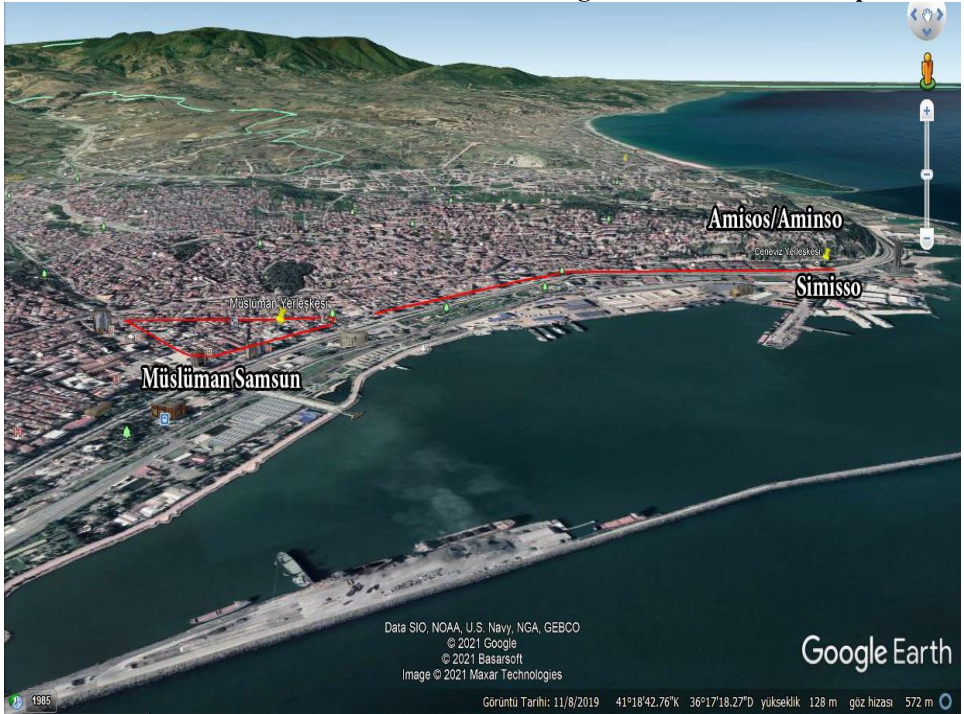
Ek 4: Eski Samsun Yerleşmesini Gösteren Çizim (BOA, PLK.p. 3427.)

Ek 5: 19'uncu Yüzyılda Samsun Sahili (Quirini-Poplawski 2018, Ek-2)

Ek 6: Müslüman Samsun ve Simisso'nun Google Earth Üzerinden Tespiti

Ceneviz Ticaret Kolonisi Simisso (1280-1420)

Ek 5: Müslüman Samsun ve Ceneviz Simisso'nun Lokalizasyonu

